

Ivan Antunović

*Pokrie li tko tuđim jezikom svoju
narodnost, onda sin zataja svog
otca i osrami svoju mater.*

(citāt 16. str. 93.)

**SLAMA JE DAR PRIRODE, SNAGA RAVNICE,
HRANA ŽITNICE, RAD I MOLITVA,
BLAGOSLOV BOGA, SVIČANOST DUŽIJANCE**

SLAMA JE DAR PRIRODE, SNAGA RAVNICE,
HRANA ŽITNICE, RAD I MOLITVA,
BLAGOSLOV BOGA, SVIČANOST DUŽIJANCE

RIČ REDAKCIJE

Poštovana čeljad i poštovaoci bunjevačke lipe riči, završile su se naše žetelačke svičanosti i zato će one u ovom broju naši novina biti naša glavna tema. Na njima se slavi kruv, koji je nezamenljiv dio svakog ila, bez njega se ne može zamisliti trpeza. Zato je potribno proizvest tušta žita, da bude kruva za sve nas. Kruv nas je ujedinio, on nas je zbližio i za to mu fala. Vaspitani smo da ga poštivamo pa ga nikad ne bacamo, grih je. Dajte kruv onima koji ga nemaje i neće biti gladnih....

U ovom broju novina bavimo se i istorijskim temama, mada nismo zapostavili ni umitnost. Ko naučni časopis prezentujemo naučna istraživanja i dotičemo se važni tema. Želimo da čitajući naše tekstove naučite sve što je bitno za naš rod. Koliko su sve ove teme nekad nedokučive, potvrđuje činjenica da o njima baš nismo u prilici da čitamo ukoliko kod kuće nemamo veliku biblioteku. U tom pogledu mi smo vam pomogli da uštedite vrime. Opustite se u ovim vrilim danima, čitajte naše novine, jer tako ćete uživati u našim pismama i pričama, a usput ćete nešto i naučiti.

RIČ BUNJEVAČKE MATICE dvomisečnik za nauku, kulturu i stvaralaštvo

Godina: XIII Broj: 129-132
Maj-avgust 2018. - Tiraž: 400

Izdavač:
Bunjevačka matica

Broj priredila redakcija
Riči Bunjevačke matice.

Adresa:
Subotica, Korzo 8
Telefon: 024/557-213

E-mail:
ric_malice@mts.rs.rs
bunjevackamatica@mts.rs.rs

Web:
www.bunjevacka-matica.org

ISSN 2217-5474 = Rič Bunjevačke matice
COBISS.SR-ID 225795591

Štampa:
Grafoprodukt, Subotica

U OVOM BROJU:

Biskup Lajčo Budanović, bio značajan društveni i duhovni radnik	3
Srpsko-bunjevački odnosi u Somboru između dva rata	20
Otići el ostati	23
Da li su pridmeti i slike od slame umitnost?	24
Obiluzen jedan od četiri nacionalna praznika Bunjevaca: Dan dužijance	26
Prva izborna lista „Bunjevci zajedno”	29

Povodom 140. godina od rođenja popa Blaška Rajića održana je istorijska tribina pod nazivom „Blaško Rajić i njegova borba za bunjevački rod”

O EPU “SLAVA” 2

U knjižici Marka Protića stoji da je nakon održanog Narodnog zbora oduševljena bunjevačka omladina ponевši trobojnu hrvatsku zastavu, donetu sa sobom na Zbor, pronela kroz glavne gradske ulice. Oduševljeni omladinci i njihova pratnja složno su klicali bratskoj slozi i srići, što je organizovano Narodno viće srpsko-bunjevačkog naroda, kako je to izjavio dr Matijević već i u Gradskom viću. Znači po Marku Protiću u Zagrebu su učestvovali kao zastupnici Bunjevaca, a ne Hrvata u Narodnom viću dr Mirko Ivković Ivandekić i dr Stipan Vojnić Tunić, a birani su na zboru kojim je pridsidavo Vasa Stajić. Pa se onda formira srpsko-bunjevačka Narodna garda, a ne srpsko-hrvatska, međutim, omladina pronosi hrvatsku zastavu, a klicali su bratskoj slogi, što je organizovalo srpsko-bunjevačko Narodno viće, (a zašto onda nije nazvano srpsko-hrvatsko)

Rad srpsko-bunjevačkog Nar. veća od 10-13. novembra 1918. g.

“Tako je otpočelo svoj rad naše Viće u Gradskoj kući. Naše je Viće bilo u stalnom dodiru sa vladinim komesarom i mađarskim Većem, od kojih smo tražili, da nam dadu oružje, novčano izdržavanje, odevanje i ishranu iz vojnih skladišta za našu Gardu. Mađari su uvijek stvar zatezali, i nisu nam tili dovoljno izlaziti u susret iako su znali, šta ih uskoro čeka... Subotičke mađarske novine pišu, da naši neće ovamo ni doć, i da se iz Novog Sada, kamo su zaista stigli, povlače priko Dunava !? .... - Novaca mora biti za našu stražu. grmi dr Čata. Ako ne dadu milom, uzećemo silom, odaziva se u bisu pop Blaško... U taj isti tren pristupa stolu, za kojim je sidio komesar Plestović, županijski oficijal Ivan Marcikić i u povirenju mu reče, tako, da su i drugi mogli čuti: “G. župane, srpski đeneral-

štabni major Mihajlo Bodi pita sa železničke stanice (18 Km od Subotice na jug) prima li Subotica srpsku vojsku ? E, fala vam lipo g. župane – reče na to Blaško - Od vas više ne tribamo ni vašeg oružja, ni zahire, ni para ! Svi ćemo na stanicu ko bi to propustio. Rišili smo da na stanici vojsku u naše ime pozdravi dr Joca Manojlović. Kad dođu u Viće , tu će ih Blaško pozdraviti.

Doček komandanta g. Živulovića u Narodnom veću i pozdravni govor pop Blaška Rajića:

“Gospodo, u ime subotičkog bunjevačko-srpskog Narodnog vića i u ime 70.000 Bunjevaca i Srba, koji u ovom gradu stanuju, čast mi je pozdraviti vas, kao vođe pobidonosne srpske vojske, ko osloboditelje potlačeni naroda ispod teškog tuđinskog jarma. Zveket vašeg oružja, gospodo, to je glas zvona, što navišćuje vaskrsenje naše, tresak vaših topova, koji dolaze, porušiće kule i gradove, u kojima je zasidala sila, što nas je tlačila. Dva krila slavne pobidničke vojske vaše mi smatramo ko dve ruke naše majke Jugoslavije. To su ruke krute i čvrste od više nego četvorogodišnjeg ratovanja, ali ih se mi ne bojimo, već vas molimo, da nas one prigrle i pritisnu na grudi materinske. Neka nas boli, ništa zato, ali će taj zagrljaj pokidati lance naše i skršiti jaram, pod kojim smo dosad čamili, pa ćemo biti slobodna lica u krilu mile majke naše, majke Jugovića. Dobro nam došli, živili!”

Doček komandanta Krupeževića u Crkvi Svetog Roke i govor pop Blaška Rajića:

Zatim je pop Blaško po starovinskom običaju, kako se to uvijek dotle izlazilo prid pridstavnik vlasti, izašo u ornatu prid komandanta Krupeževića i druge oficire iz crkve čak do puta. Tu je pošćropio svetom vodom komandanta, sve prisutne oficire, građane, pa i srpske topove. Zatim ih je pod ruku idući sa komandantom, uveo u crkvu

na počasno mesto kod oltara. Pošto je odslužio bogosluženje održao je ovaj lip govor:

“Velića duša moja Gospoda i obradovao se duh moj u Bogu, spasu mojemu. Ove riči uzimam iz usta pričiste Bogorodice, Zašto je veličala majka Bogorodica Gospoda? Zato što je zbacio sa pristola silne, a uzvisio ponižene. Dragi moji slušaoci! I ja zato veličam Gospoda. I moj se duh zato obradovao u Bogu, spasu svojem. One silne, one ohole, koji su nas ugnjitavali zbacio je Gospod sa pristola, one ponižene, one satrvene, one što su ih silni pregazili, one je uzvisio Svemožni! Zato eto veliča duša moja Gospoda. Zato se obradovao duh moj danas, u dan uzvišenja poniženih. Pa kako se to dogodilo? Evo ovako, bio jedan narod. I danas je još živ. Narod malen na broj, ali velik u ljubavi prema istini i pravdi, u ljubavi prema braći svojoj. To je narod srpski. Bog je pomogao taj narod, pa se je on prija oslobodio ispod jarma nekrstova, ispod zuluma turskog. Sloboda je slatka bila, a ljubav je gonila narod srpski, da podili slatku slobodu sa još potištenom braćom svojom. Prija nekoliko godina skoče Srbi na noge lagane, zaletе se i oslobode braću svoju, što su u Maćedoniji i oko Kosova ravnog, oslobode ih ispod krutog dugolitnog turskog gospotstva. Ali su još imali mnogu braću svoju, koja je još u većoj bedi i nevolji čamila, u duhovnoj slipoći. To smo bili mi, koji smo pod takom stegom bili, da nismo mogli ni “Oćenaš”, molitvu gospodnju, na svom jeziku naućiti. Potirali su nas iz crkve, iz one koju su oci naši sagradili. Srbi su htili i nama pomoći. Ali ih skupo stalo. Sudbina njina bila je ista, što i sudbina Spasiteljova, progonstvo, smrt i uništenje. Ali ih Bog nije ostavio.. Isus je reko: “ Ko hoće moj ućenik da bude, neka zataji sebe, neka uzme križ svoj i sledi mene”. Srpski narod je pravo

shvatio riči Spasiteljeve. Ljubav koja je Spasa – Boga nagonila, da primi križ, muku i smrt, ta ljubav, ljubav za braću navela je narod ovaj. Da primi poniženje i muke, da pođe na Golgotu za spas braće svoje. Mogli su se oni radovati svojoj slobodi, ali su oni radije primili križ i muke. Izgnani iz zavičaja svoga ostavili su oni nejačad svoja u kolevcu, žene, sestre, oca i majku, na milost krutog silnika, krvarili su po svim bojištima, uvik u prvim redovima, di je smrt vladala. A što im je najteže bilo, borili su se sa onom braćom, koju su baš osloboditi tili. Naš krvoločni silnik prinudio nas je, da se borimo baš protiv rođene braće svoje, da idemo u sukob onima, koji nam život donose. Na nama se izvršila ona narodna, kad su Turci didu silovali, da on kolje troje unučadi!... Hvala vam dična braćo, Bog vam platio obiljem blagoslova svoga. Nego jednu molbu stavljam na vas, izvinite što vas ne primamo tim oduševljenjem tom slavom, kako ste vi zaslužili. Uzmite u obzir, da smo mi kroz stoleća u bukagijama i u spomenama bili, pa sada, kada su spale s rukuh i noguh naših, ne znamo, nevešti smo micati se brez tih okova... Molimo vas, vodite nas, dok ne naviknemo na slatku slobodu, onda ćemo s vama uz rame raditi za lipšu budućnost mile naše Jugoslavije. Sada pak dajmo hvalu Svevišnjemu svi skupa pred žrtvenikom Njegovim, da Njegovo dilo bude u nama učvršćeno i blagoslovljeno.”

Marko Protić piše šta se dalje događalo:

Ovoga istoga dana izašao je prvi broj Nevena, za čije se izdanje zauzimo i dao dar pokojni kanonik Ivo Kujundžić, Mijo Mandić i drugi. Oduševljeno se očekivao prvi broj Nevena kao sinonim tiho očuvane žari bunjevačke nacionalnosti iz starih teških vrimenta!...Neven je sada bio stvarno organ Narodnog vića...Prvi članak za Neven u prisustvu mome i Lazara Stipića piso je oduševljeno Josu u svome članku je dao ime: I kamenje popucaše... Ovaj lipi članak dr Jose Prčića adv. kand. u celni donosimo:

“Šta je? Što tareš oči, zar ti smeta

svitlost, pa me ne pripoznajesh? Ja sam Neven. Ili si još neverni Toma? Poslušaj glas, gledaj u oči, stisni ruku. Jest. Ima povratka iz groba! Ta ja sam bio živ zakopan! U početku rata zakopaše mene i mnogo moje braće, misleći oni, da su nas usmrtili. Naš kraj postade dolinom suza. I ponovo zaplače Majka Jugovića i plakaše dugo... Ali njen plač izazva srdžbu Božiju protiv zlotvora naših. I gle čuda, ta uništena srpska vojska u – Subotici! Naši nikad neviđeni barjaci na – Varoškoj kući, mrtav progovara – Neven!

Stvarno je Neven uređivao poznati naš novinar Lazo Stipić, a saradivao je pop Blaško, Mija Mandić, Šandor Rajčić, Bogdan Svirčev, dr J. Manojlović, potpisani i drugi.

Konferencija od 17. novembra i Narodna skupština od 25. nov. u Novom Sadu.

U Novom Sadu je u Matici srpskoj 17. novembra 1918. god. sazvana konferencija, na kojoj se rišavalo kako da se sazove Narodna skupština 25. novembra. Na toj sednici prisustvovali su kao Vojvodani koji su bili predstavници naše kolonije u Beogradu. Prija ove konferencije prvi je govorio sa ministrom spoljašnjih poslova u Beogradu Petar Konjović, koji je kao dilegate Nar. veća iz Zagreba bio poslat da Viće zastupa u Vojvodini. On je u ministarstvu spoljni poslova dobio savit, da se u Novom Sadu u Skupštini izreče spajanje Vojvodine priko Zagreba. Međutim, nakon ovoga je Jaša Tomić bio u Beogradu i na tom istom mistu je dobio uputstvo da Vojvodina izreče odmah ujedinjenje sa Beogradom, odnosno sa Srbijom. Evo šta o tome piše Marko Protić:

“Nastala je velika rasprava oko pridloga Konjevićeva i Tomićeva. Izgledalo je, da će doć do razlaza, a da se ništa ne svrši što dr Bogdan Gavrilović spriči svojom izjavom, da on neće u ovako važnom trenutku dozvoliti nikom da izađe iz dvorane, dok ne potpiše bar njegovu posrednu redakciju oba pridloga, Konjevićeva i ministra Ilića, koji je bio pridlogač za Tomićevu tezu. Pridlog dr Gavrilovića glasio je, da se prvo ide priko Zagreba, a ako ovaj ne bi izrekao ujedinjenje, onda će

se Vojvodina priključiti neporedno Srbiji. Velika većina dilegate potpisala je ovaj pridlog, međ ostalima i naš dilegat dr Stipan Matijević. Za pridlog Jaše Tomića su bili, odnosno nisu glasali za Gavriloviće, osim Tomića i Ilića, još ni Mita Klicin, ni naš dilegat Dušan Manojlović. Nije glasao ni profesor Milan Petrović, ali ne načelno, već iz formalnog razloga. Politički referent Narodnog odbora Jaša Tomić, osto je ipak pobidnikom, jer mogo lako osigurati uspoh sebi, pošto je njegovo stanovište odmah zatim i zvanično u Beogradu, i nezvanično u narodu – a naročito u Banatu – definitivno primljeno. Ono je utvrđeno i na Narodnoj skupštini 25. novembra u Novom Sadu i od Srba, i od složnih sa njima Bunjevaca.”

Na pretkonferenciji pak, kojoj je u Matici srpskoj toga dana prisustvovali i dr B. Malagurski sa dr Mirkom I. Ivandekićem, Blaškom Rajićem i drugi bunjevačkim vođama, on se odlučno protivio takvom rišenju sa motivacijom: “Mi imamo od našeg Narodnog vića određeno, šta imamo da činimo, i šta da zastupamo. Pošto se to ne slaže sa datim uputstvom od našega Vića, ja sa drugovima svojim na ovo rišenje pristati ne mogu!” Bilo je oko toga natezanja sve do same Skupštine, na kojoj pop Blaško, ovladan srcem i glasom očevodne većine, koja je primordijalnim klicanjem primila spajanje Vojvodine sa Srbijom, izazvat bude, da dade izraza i srići svojoj i svih Bunjevaca, koji da isto tako svim srcem priko njega prihvataju ovaj predlog. Posli toga ni dr Babijan Malagurski sa drugovima već nije imao kud!

Znači za pridlog Jaše Tomića se opridelio i pop Blaško Rajić iako je bio u Zagrebu, pa je 24. novembra na Skupštini izabran za poslanika, međ kojima je bila i gđica Mara Malagurska, gđa Katica Šandora Rajčića, gđa Olga Vojislava Stankovića, gđa Manda V. Sudarevića i gđa Taza Manojlović.

Sastavio: **Mandić Mijo,**
dipl inž. Arh, istraživač
prošlosti Bunjevaca i Šokaca
(nastaviće se)

Bunjevački priporoditelji i kultura Bunjevaca u periodu nacionalnog priporoda u drugoj polovini XIX vika – vrime Ivana Antunovića - 2

Od svih Bunjevaca, biskup Ivan Antunović je bio najplodniji stvaralac. Njegove knjige ko i novine bile su poučne i dostupne jer su pisane na jeziku kojim je divanio njegov narod. U njima je opisao sva svoja iskustva i saznanja potrebna u svakodnevnom životu za napridak gospodarstva, upoznajući svoj narod sa njegovom historijom, moralnim i virskim nazorima katoličke vire, naglašavajući da su nauka i katolička vira neodvojive potrebe naroda.

Prvo njegovo dilo bilo je putopis "Poučne iskricice" (1872). U njemu opisuje svoj put po Italiji. Druga njegova knjiga štampana je 1875. pod nazivom "Slavjan". U njoj se opisuju bunjevački običaji, treća knjiga "Odmjetnik" je štampana godine 1875. Ova knjiga je ukor ondašnjoj odnarođenoj bunjevačkoj inteligenciji.

Četvrto dilo je izašlo 1879. godine pod nazivom "Bog s čovikom na zemlji". To je knjiga od 800 strana. U knjigi Antunović obrađuje socijalna, religiozna ko i nacionalna pitanja. I oma u pridgovoru utvrđuje da su Srbi, Hrvati, Bunjevci, Bosanci i ostali, ma kakvim oni naričjem govorili, jedan narod jedne krvi, jednog porikla.

Peto dilo je štampano u Kaloči 1884. godine pod naslovom "Čovik s Bogom". To je molitvenik, koji je napisan na štokavskoj ikavici bunjevačkim maternjim jezikom i koji je namenio prvenstveno svom bunjevačkom rodu. Povodom 200 godina od rođenja Ivana Antunovića, Bunjevačka matica je zajedno sa Katoličkim društvom "Ivan Antunović" izdala reprint. Ona pridstavlja Katekizam Katoličke crkve onog vrimena s prikazom Svetog pisma i cilovitog katoličkog nauka od liturgije do crkvenog prava.

Šesto dilo Ivana Antunovića izišlo je pod naslovom "Naputak". U ovome dilu zauzima stanovište protiv nazarske sekte.

Sedmo dilo Antunovića je "Rasprava

o podunavskih i potisanskih Bunjevcih i Šokcih" koje je izdato u Beču 1882. godine na kojem je utemeljena teorija o autohtonom poriklu Bunjevaca i dobra je osnova za dalje izučavanje naše istorije. U ovoj knjigi Antunović iznosi prošlost Bunjevaca, Šokaca, Slovena i samim time otvara svoju široku jugoslovensku grudnu i srce. Rasprava je probudila bunjevštinu i ona je od tada počela da diše jugoslovenski.

Za vrime njegovog života ostalo je još neobjavljenih knjiga u rukopisu ko što su: Posljedni Gizdarev, pripovidka iz života bačvanskih plemića u prvoj polovini XIX vika. Bariša Kitković, sa istom temom, Oblik Subotice grada ovo dilo spominje Ivan Evetović u životopisu Ivana Antunovića, rukopis je izgubljen. Jedino je u međuvremenu odštampana knjiga "Posljedni Gizdarev" 20 izdavač Zavod za kulturu Hrvata. Bilo je još rukopisa na mađarskom i latinskom jeziku. Značajni su i dopisi odnosno članci objavljeni u Novinama i Vili. Oni su poučnog i obrazovnog karaktera, jer u njima opisuje državu i mista u kojima je boravio, tamošnja iskustva na gospodarskom, društvenom polju i stanjem u obrazovanju odnosno školstvu.

Njegovo učenje bilo je siguran i čvrst osnov za dalji rad nove generacije čiji su mnogobrojni sinovi prihvatili akciju čija je parola bila: "S narodom za narod". Ne samo u Subotici nego i u ostalim bunjevačkim mistima bili su odlični propagatori Antunovićevog učenja i narod je polako počeo da dolazi sebi.

Ambrozije Šarčević po struci pravnik, radio je ko sudija i advokat. Bio je jedan od najbližih saradnika biskupa Ivana Antunovića. Koliko su i jedan i drugi bili odani priporoditeljskom i prosvetiteljskom radu svog bunjevačkog roda, koja je bila na prvom mistu, govori i činjenica da im nije smetala ni različita politička

orijentacija. Biskup Ivan Antunović je bio Deakovac, a Ambrozije Šarčević Košutovac. Njegov prvi korak u sprovođenju akcije na nacionalnom priporodu bilo je izdavanje kalendara. Bunjevački kalendar za 1868. godinu, uradio je i dao u štampu 1867. godine. Sa izdavanjem kalendara nastavio je 1869. i 1870. god. Ambrozije Šarčević je svom narodu na bunjevačkom jeziku ostavio veći broj poučnih i korisni knjiga, pa je 1869. god. izdo: "Zbirku mudrih i poučnih izrekah na korist bunjevačkog puka", zatim dva ričnika i to za dicu: "Tolmač izvornih, književnih i zemljopisnih jugoslovenskih reči na korist prijatelja bunjevačko šokačke književnosti" štampan 1870. god, zatim "Mađarsko – bunjevačko – šokački ričnik" za osnovne škole, koji je pisan na mađarskom za učitelje Mađare, koji su radili u bunjevačkim školama da bi deci lakše prinosili nauku. Održavao je kontakte sa istaknutim pridstavnicima mađarske i srpske inteligencije. Naročito su bili intenzivni kontakti povodom bunjevačkog nacionalnog pitanja sa Antonijom Tonom Hadžićem, koji je bio urednik Letopisa Matice srpske (po rođenju Subotičanin) i koji je u ime omladine srpske podržao izdavanje Bunjevačko-šokačkih novina. Od mađarski intelektualaca imao je kontakte sa Lajošem Močarijem, jednim od ritkih Mađara koji su zauzimali pravilan stav po nacionalnom pitanju u Mađarskoj¹.

1 Alba Kuntić "Počeci borbe za preporod bačkih Bunjevaca", Beograd 1969 str 407. Odgovarajući na izvesne navode Močarija po pitanju porekla Bunjevaca i Šokaca, Boza piše. "Uopšte uzeti imate pravo kad Bunjevce i Šokce nazivate katoličkim Srbinom, sa kojima su oni jedno telo, jedna krv..." Pravi komparaciju u načinu života u porodici kod Mađara i Bunjevaca, te u vezi toga između ostalog kaže: "Razlike u načinu života tolike su da, i kad su najbliže komšije, neće jedan od drugog ništa da usvoje, jer ono kako je u bunjevačkoj kući to je" bunjevački običaj" a ono kako je u mađarskoj kući to je "mađarski običaj".

Prvi bunjevački školski pisac bio je Ivan Mihalović, profesor bajske preparandije. Napiso je i izdo 1874. godine: "Praktičnu južnoslavensku ilirsku gramatiku" i "Očiglednu nastavu za I razred". Godine 1889. izdaje "Početnicu za katoličke pučke učione", zatim prvu i drugu čitanku za 1. i 2. razred osnovne škole.

Jedan od najdoslednijih učenika biskupa Ivana Antunovića je bio učitelj i prosvetitelj Mijo Mandić koji je ostavio iza sebe veliki broj dila. Bio je značajan pisac udžbenika za školsku dicu. U Gari je 1880. godine izdao: "Prirodopis, prirodoslovlje i slovnica za bunjevačku – šokačku dicu", "Zemljopis, povistnicu i ustavoslovlje za bunjevačko – šokačku dicu". Napiso je i "Nastavni plan i program za nastavu za bunjevačku dicu." (napisan na mađarskom zvaničnom jeziku Austro-ugarske).

Napiso je "Nebesko janješće" molitvenik za bunjevačko – šokački naraštaj. Svi njegovi udžbenici i tekstovi u novinama i kalendarima pisani su bunjevačkim jezikom bliskim običnom bunjevačkom divanu i koji je bio svima razumljiv.

Povećanje broja pristalica Ivana

Antunovića i Boze Šarčevića u borbi za narodna prava Bunjevaca namećalo je potrebu organizovanog dila vanja kroz društva, udruženja i političke stranke. Ti novi zahtevi vrmena u kojima su se odvijali navedeni procesi, doveli su na osnovu inicijative Ambrozija Šarčevića i do osnivanja "Pučke kasine" u Subotici, gradu sa najvećim brojem Bunjevaca, di je stanje u pogledu narodnosnih prava bivalo sve teže. U to vrime u Ugarskoj na dilu je bila politika asimilacije manjinskih naroda od strane mađarskih vlasti i sprečavano je bilo registrovanje bilo kojih udruženja sa manjinskim nacionalnim pridznicima, kroz čega je prošlo i prvo osnovano društvo po imenu "Bunjevačka kasina", čija pravila nadležno Ministarstvo u Pešti nije htelo prihvatiti pa se naziv moro prominiti u Pučku kasinu.

Osnivačka skupština je održana je 1878. godine. Prvi pridsidnik je bio Đeno Dulić, perovođa Ivan Rožić, blagajnik Bodo Kujundžić, knjižničar Joso Kujundžić, advokat Ago Mamužić. Kasina je svičano otvorena na Materice dvi nedilje prija Božića. Iste zime na Marindan (2. februara), održa-

na je prva bunjevačka narodna zabava "Prelo". Na Prelu se okupio veliki broj Bunjevaca u svojim lipim narodnim nošnjama.

Ivan Sedlak
(nastaviće se)

LITERATURA:

1. Joso Šokčić: "Subotica pre i posle oslobođenja", Subotica 1938.
2. dr Matija Evetović: Život i rad biskupa Ivana Antunovića, narodnog preporoditelja – Subotica, 1935.
3. Petar Pekić: "Povijest oslobođenja Vojvodine", Subotica 1939.
4. Ivan Antunović: "Pismo Đeni Duliću pridsidniku subatičke Pučke kasine", Kalača 16. Studeni 1878. godine.
5. Andrija Anišić: "Vjersko – moralna obnova braka i obitelji" – Subotica, 2013.
6. Albe Kuntić: "Počeci borbe za priporod bačkih Bunjevaca", Beograd 1969.
7. Ante Sekulić: "Bački Hrvat", Zagreb.
8. Ivan Sedlak: Svojim snagama do slobode, Rič Bunjevačke matice oktobar–novembar 2010. str. 15.

ZNAMENITI BUNJEVCI KOJI SU STVARALI ULICU BRAĆE RADIĆ

ZEMLJOPOSIDNICI I PREDUZETNICI

Mnogi smatraje da je Ulica Braće Radić jedna od najlipši u Subotici. U pridhnom broju smo govorili o samoj ulici, a sada ćemo prdstaviti ljude koji su stvarali i gradili ulicu koja je bila značajna saobraćajnica u XIX viku, ali i danas. U knjigi "Ulica Braće Radić u Subotici-proces nastanka nepokretnog kulturnog dobra", autorke Neda Džamić i Gordana Prčić Vujnović navele su da je nastala naseljavanjem uz put kojim se pravca Petrovaradina stizalo

do grada.

"Ako krenemo od Evangelističke crkve, pa do rimokatoličke Svetog Đorđa, liva strana ulice je tokom XIX vika bila prostor na kome su živile bunjevačke zemljoposidničke porodice. Neritko su rođaci sa istim prezimenom zauzimali po nekoliko zajedničkih placeva, građeći na njima kuće i nastavljajući i dalje da žive u formi koja je jako podsićala na porodičnu zadругu i očigledno iz nji proistikla. Tako je objekat označen kućnim brojem 19 sagradio zemljoposidnik Ivan Lipozenčić. Na placu do njega 21 na

kome se danas nalazi spratni objekat sagradio je tokom XIX vika zemljoposidnik Tomislav Lipozenčić, pri nego što je počitkom XX vika njegov vlasnik posto Aladar Mukić. Cilu ovu zajednicu je kompletiro zemljoposidnik Pajo Lipozenčić, vlasnik kuće koja nosi broj 23, objašnjava Neda Đžamić jedna od autorki knjige.

Primer zadruge je malo niže di se nalazi današnja kuća Braće Radić broj 43 i prima podacima iz katastra na tom placu je živio Đeno, Stipan, Ivan i Lajčo Vojnić Tunić zajedno sa suprugama i dicom.

Međutim, sa desne strane ulice živeli su uglavnom industijalci i priduzetnici. Arhitekta Nandor Vargner projektovao je kuće za: Lazara Kujundžića na broju 62, Gabora Šinkovića (64) i Marka Sudarevića (66).

Posibno misto u Ulici Braće Radić zauzima i jedna žena **Cecilija Novaković**.

“Bila je udovica Srećka Novakovića i sama učiteljica. Cilika je rođena Manić, ona je 1900. godine po projektima Lajoša Fazekaša sagradila malu kuću u Ulici Braće Radić pod brojem 88. Zajedno u društvu sa suprugom dr Kalmanom Hofmanom iz ove ulice je i Viktorija Zelić, koja je 1910. godine po projektu Maćaša Šalge sagradila kuću koja se danas nalazi pod brojem 98. Za razliku od prve dve kuće, kuća Viktorije Zelić nije vridnovana ko objekat koji zaslužuje zaštitu, ali ostaje svidočanstvo o hrabrim počecima izlaska žena u javnost uz sve sfere društvenog života. Na kraju ovog niza su Lajoš Vajnberger, Ivan Babev i njegova supruga Klara Kopunović (104), ko i bankarski činovnik i hotovođa Pivačkog društva Svetodurđske katoličke čitaonice Petar Vojnić Zelić, koji je svoju kuću broj (106) sagradio 1910. godine po projektu Maćaša Šalge“, istakla je autorka knjige Gordana Prčić Vujnović.

Prema dokumentima iz subotičkog Arhiva ovu ulicu gradili su Titus Mačković, Maćaš Šalga, Lajoš Fazekaš, Geza Kocka, Vargner Nandor, Baltazar Dulić, Vaci Ištvan i drugi.

Stara razglednica sa početka 20. vika

B.M.

Kuća Cecilije Novaković

ZNAMENITI OBJEKTI I NJIHOVI TVORCI

Gradsko jezgro Subotice se planski formiralo i uobličilo tokom XIX vika. "U periodu od 1880. godine do kraja XIX veka izgrađene su palate i javni objekti sa stilskim obeležjima istoricizma koje su odredile lik današnje Subotice", kaže Gordana Vujnović Prčić.

Kuće koje su izgrađene pripadaju različitim stilskim pravcima i to: klasicizmu, eklektiki sa stilskim obeležjima neorenesanse i neobaroka. Ovom izložbom i publikacijom, autorke su želele da zaokruže proces nastanka Ulice Braće Radić ko nepokretnog kulturnog dobra. Kuća Janoša Brauhlera, stolara i industrijalca drvetom, podignuta je 1902. godine i jedina je označena ko spomenik kulture.

Zgrada u Ulici Braće Radića broj 74 u Subotici, podignuta je 1902. godine, prema projektu arhitekta P. Beraneka, za potrebe Janoša Brauhlera, stolara i industrijalca drvetom. Pridstavlja zaštićeno nepokretno kulturno dobro ko spomenik kulture. Građena je u stilu zrelog istoricizma, neobarokne stilske orijentacije. Građevina pridstavlja tipičan primer građanske arhitekture kakvu je prihvatao bogati građanski sloj na prekretnici vikova i prvih decenija XX vika. To je prizemni stambeno poslovni objekat u nizu, izvučen na regulacionu liniju ulice sa osnovom u obliku ćirilicnog slova "G". Ulični krak je obostrano, od centralno postavljenog suvog prolaza, imo po dva dvosobna stana, a u dvorišnom krilu je bila stolarska radionica. Ulična fasada je simetrično koncipovana, sa centralno postavljenom kolskom kapijom. Iznad kapije, u centralnoj krovnoj zoni je ravna, široka atika, koja je projektom bila naminjena za natpis firme, a na vrhu su četiri dekorativne vaze. Iznad vrata u nadsvetlu je ko dekorativni element postavljena barokna školjka podržavana jonskim zavijucima. Kanelirani pilastri na uličnim fasadama

markiraju polja u kojima su smištena po dva lučno zasvedena prozora. Ispod je balustrada a iznad je skoncentrisana plastična dekoracija. U potkrovlju se ritmično nižu konzole, a krov je dvostran pokriven biber cripom.

Ulica Braće Radić zablistala je u punom sjaju 2007. godine, kada je u njoj zaminjeno popločanje, postavljena stilska ulična rasveta i uređeno zelenilo. Tri godine kasnije, ulica je stavljena pod zaštitu, a Planom detaljne regulacije određene su joj granice i zaštićena okolina, dok je za svaki pojedinačan objekat u njoj, utvrđeno da li ima el nema spomenične vrednosti.

Cio proces, naveo je stručnjake u Međuopštinskom zavodu za zaštitu spomenika kulture Subotica na zaključak da ulica posiduje određene vrednosti, te da bi trebalo da bude proglašena za prostorno kulturno-istorijsku cilinu.

"Želele smo prvenstveno da prikazemo njene posebnosti stanovnicima ulice jer, s jedne strane, oni predstavljaju te, koji će u narednom periodu moći da čuvaju ulicu kao kulturno dobro, dok smo ih, s druge strane, prepoznali kao one koji će možda moći da naruše njene posebnosti, ukoliko ne poznaju njenu istoriju i vrednost. Takođe, važno je da o tome obavestimo i organe gradske vlasti, kako u narednim projektima ne bi planirali izgradnju ili rušenje objekata u ovoj ulici" - objasnila je Džamić.

ZNAMENITI OBJEKTI I NJIHOVI TVORCI

Ulica Braće Radić jednim svojim dilom se nalazi u okviru prostorno kulturno-istorijske ciline Subotice, dok je drugi kraj ove ulice potpuno porušen počitkom sedamdesetih godina XX vika, kada je počila izgradnja Prozivke. Tako da odluka o proglašenju za prostorno kulturno-istorijsku cilinu sadrži priko 80 objekata, od koji je jedan spomenik kulture, dok 56 objekata ima spomenička svojstva od koji je 15 valorizovano od posibne vrednosti, a 41 od vrednosti.

Kuća Luke Vujkovića

Kuća Ferenc Vidakovića

Kuća Marka Sudarevića

Kuća Janoša Brauhlera

KUĆA LUKE VUJKOVIĆA

U prilipoj ulici koju krasi drvoređi i zelenilo 1880. godine sagrađena je kuća Luke Vujkovića, nalazi se na uglu ulice Braće Radić broj 29 i Mirka Bogovića. Kuću je projektovao Janoš Molcer u graditeljskom stilu neorenesanse. Neda Džamić objašnjava da je fasadna dekoracija smištena oko prozorskih otvora i to u vidu plitkih plastera koji pridržavaju timpanone, trougane ili segmentne završene. Fasadno platno je ristične obrade sa naglašenim ivičnim kvaderima. Drvena kolska kapija je smištena na krilu Ulice braće Radić. Zgrada je varorizovana ko objekat od vridnosti.

KUĆA FERENCA VIDAKOVIĆA

U Ulici Braće Radić broj 59 sagrađena je kuća Ferenc Vidakovića. Ova kuća je primer da su 40-tih godina XX vika postojale kuće uzdužno postavljene od parcele. Vlasnik kuće je Ferenc Vidaković, a objekat je projektovao Dojč

Lajoš, koji je dogradio još jednu sobu i ulaz prima ulici, tako da je kuća zatvorila ulični prnt i postala ko sve druge kuće u ulici. Zgrada je valorizovana ko objekat bez vridnosti.

KUĆA MARKA SUDAREVIĆA

Jedan od viđenijih Subotičanina koji je živio u Ulici Braće Radić broj 66 bio je i Marko Sudarević. Njegovu kuću je projektovao Nandor Vagner.

„Reč je o visoko prizemnoj kući. Iako se sadašnji položaj kolske drvene kapije u odnosu na projekt razlikuje, verujemo da su vlasnici prilikom izgradnje objekta imali slobodu da izvrše i manje izmene. Fasadno platno je dekorisano horizontalnim fugama u kojima je smešteno četiri prozorska okvira, a iznad prozora je arhitravna greda koju pridržavaju konzole sa motivima ženskih glava. Bočno u odnosu na objekat nalazi se drvena kapija. Na kapiji se nalazi grb, inicijali SB i godina 1892. S obzirom da je vlasnik kuće tridesetih godina XX vika bio

Bela Stantić, koji je izvršio prepravke po kući virujemo da je na kapiji tada utisnuo grb sa svojim inicijalima i godinom kada je kuća bila izgrađena“, istakla je Neda Džamić. Zgrada je valorizovana ko objekat posebne vridnosti.

KUĆA CECILIJE NOVAKOVIĆ

Cecilija Novaković je bila jedna od ritkih žena koja je u onom vrjenu za svog supruga Srećka izgradila kuću. Objekt na adresi Braće Radić broj 88 projektovao je Lajoš Fazekas 1906. godine.

„Izgrađena je u stilu eklektike ali se naziru i elementi karakteristični za secesiju. Fasadno platno je dekorisano horizontalnim lizenama, a bogata dekoracija je u vidu floralnih motiva, izvedena u gipsu i malteru, koncentrisana oko otvora. Zgrada je valorizovana kao objekat od posebne vrednosti“, istakla je Džamić.

**Tekst pripremila ekipa
Bunjevačke matice**

SOMBORSKA STRANA UG „Bunjevačko kolo“ Sombor

ODRŽANA V DIČIJA LIKOVNA KOLONIJA BUNJEVAČKOG KOLA

U subotu, 23. juna 2018. godine, na salašu AGRO RAVANGRAD u Gradini, održana je „V dičija likovna kolonija - Cipovka“, u organizaciji UG „Bunjevačko kolo“ Sombor.

U jutarnjim časovima u prostorijama Bunjevačkog kola okupilo se tridesetak mališana koji su u pratnji koordinatora Ksenije Vuković i edukatora profesora razredne nastave, Valerije Nikolić, vaspitačice, Marije Brdarić i slikara saradnika, organizovanim prevozom otišli na salaš u Gradinu.

Posli osveženja i okrepljenja, mališani su imali priliku da se upoznaju sa pravljenjem kruva – cipovke, koju im je praktično prikazala Marija Brdarić, dok je Valerija Nikolić ispričala zanimljivu priču o žitu, kruvu i njegovom značaju za ljudsku populaciju.

U drugom dilu kolonije, dica su se bavila likovnim kreativnim izražavanjem. Podiljen je materijal za rad, postavljeni su štafelaji u dvorištu salaša, te su deca, uz pomoć saradnika slikara, prinela svoje doživljaje na ve-

sele likovne radove.

Uslidila je degustacija ispečenog kruva, igra, druženje i povratak u prostorije „Bunjevačkog kola“.

Izložba radova nastali na ovogodišnjoj dičjoj koloniji biće realizovana u septembru mesecu.

Ovaj projekat je podržao Grad Sombor po konkursu za dicu.

U Somboru, 25.06.2018. g.

UG „Bunjevačko kolo“ Sombor

ZAVRŠNE ŽETELAČKE SVIČANOSTI U SOMBORU

UG „Bunjevačko kolo“ je organizovalo dvodnevnu manifestaciju „Bunjevačka Dužionica 2018.“

U subotu, 21. jula 2018. godine na Trgu Svetog Đorđa, UG „Bunjevačko kolo“ je započelo proslavu Završne žetelačke svičanosti, priredivši koncert za svoje sugrađane.

Na samom početku programa, koji je osmislila Aleksandra Medurić Kalčan, potpridsidnica udruženja, pročitala je svoju pesmu „Ravnica“.

Pred mnogobrojnom publikom predstavljene su centralne ličnosti manifestacije bandaš, Aleksandar Jonjić Kalčan i bandašica, Milica Mastilović.

Prošlogodišnji bandaš i bandašica su ovogodišnjima pridali znamenja njihovog počasnog statusa: vinac oko šešira i cvitne ukrase za kosu, prsten, narukvicu, minduše, ukrase za nošnju, a to su sve priredile članice slamske sekcije udruženja.

U kulturno umetničkom programu učestvovali su: Gradski hor Somborskog pevačkog društva, Narodni orkestar „Spomenari“, pridizvođači i

veterani GKUD „Ravangrad“ i pevačka grupa „Varošanke“.

Na samom kraju svi su pozvani da dođu u nedilju na mesto okupljanja Trg republike, ispid Gradskog muzeja.

U nedilju, 22. jula, u jutarnjim časovima, okupili su se fijakeri sa fijakeristima, konjanici i svi učesnici na platou ispid Gradskog muzeja.

Organizovana kolona konjanika, fijakera i nošnji uputila se u Crkvu Presvetog Trojstva na svitu misu zafalnicu koja je počela u 10.00 časova.

Posli završetka mise zafalnice, odigralo se Bandašicino kolo na Trgu Svetog Trojstva, a potom se uputili u Županiju da gradonačelnici pridaju krov od novog žita. Bandašica je, prilikom pridaje kruva, gradonačelnici rekla:

„Opet je zemlja žitom rodila...“

Opet je čovik, voljom od stene, rukama žuljavim tvrdu zemlju krotio, život joj ulio, plod uzgojio, za sriću se molio.

Ovo je naše žito, ljubavlju stvoreno, prkosom nigovano, kamenom

samliveno!

Ovo je naš krov, rukama umišan, toplinom duše naše ka nebu uzdignut, vatrom sa ognjišta našeg ispečen.

Rič Vam dajemo, da ćemo narodu ovom uvik krov darivati i nikad, dok je nas, gladi neće biti.“

Po završetku prijema kod gradonačelnice, odigralo se zajedničko kolo, ispid zgrade Županije koje su povelu bandaš i bandašica oba slavljenička društva, UG „Bunjevačko kolo“ i HKUD „Vladimir Nazor“, nakon čega je proslava nastavljena u restoranu „Crystal lux“.

Pridsidnik UG „Bunjevačko kolo“, Dejan Parčetić je pozdravio mnogobrojne goste od kojih su bili prisutni gradonačelnica, Dušanka Golubović, pridsidnik Skupštine grada, prim. dr Zoran Parčetić, narodni poslanik, prim. dr Vlado Babić, narodni poslanik, Radovan Jančić, zaminik gradonačelnice Antonijo Ratković, pomoćnik gradonačelnice, Ivan Šimunov, pridsidnica Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine, dr Suzana Kujundžić Ostojić, pod-

pridsidnik NSBNM, Nikola Babić, počasni pridsidnik Bunjevačke matice, Ivan Sedlak, pridsidnik BKC „Subotica“, Miroslav Vojnić Hajduk, Slobodan Miličević iz Beograda, go-

sti Bunjevci iz Republike Mađarske, pridstavnici Srpske čitaonice „Laza Kostić“, Mađarske građanske kasine, HUN „Gerhard“, GKUD „Ravangrad“ i Kola srpskih sestara.

Ovu tradicionalnu manifestaciju su podržali Ministarstvo kulture i informisanja i Uprava grada Sombora.

UG „Bunjevačko kolo“ Sombor

Bunjevačka starija publicistika – Lajčo Budanović - 2

Biskup Lajčo Budanović, bio značajan društveni i duhovni radnik

Živeći i radeći ko kapelan u Subotici (1898 -1902) i Novom Sadu (1902 – 1910), on je sve svoje sile usmorio na pastoralni rad, i na sastavljanje pučkih molitvenika i priručnika za pučke pobožnosti. U kontaktu s jednostavnim i siromašnim pukom, koji je činio većinu virnika, upoznavo je teške životne probleme subotičkog i novosadskog proletarijata, al se do godine 1910. nije bavio njevim rišavanjem. Društvena dilatnost prema siromašnima sastojala se u karitativnoj pomoći, u milostinji. Ko mlad kapelan Župe sv. Đurđa u Subotici, naminio je dio svoje plate za pomoć siromašnima i bolesnicima, otvorivši obdanište na području te župe. Čak i u pučkim pobožnostima, volio je upozoravati na njevo socijalno i karitativno značenje, a neritko se njima koristio da bi potaknio virnike na dobrotvorna dila. Tako on dvaput prikazuje sv. Antuna, ko sveca i dobročinitelja ubogih: u brošuri Sveti Antun Padovanski i krušac

ubogih (1899) i u članku »Krušac sv. Antuna« (1900) koji je objavljen u Subotičkoj Danici. — »Krušca ubogu!«, vapije naš pisac za siromahe, »Glad ga mori! (. . .) Ubog pati, sve ga nevolje snalaze, (...) samo dajkrušca ubogima. « Socijaldemokratija je u Novom Sadu 1908. godine, ko i u ostalim bačkim gradovima, pokrenila široku antireligioznu propagandu, ozbiljno ugrožavajući ugled crkve u očima mnogih radnika virnika, optužujući je za saradnju s neprijateljima radničke klase. To je bio neposridni povod da Lajčo Budanović, odluči osnovati stranku kršćanskih socijalista u Novom Sadu. Najprije je u saradnji s pojedinim katoličkim studentima, sridinom 1909. osnovao »Kršćanski licej društvenih nauka« („Kereszteny tarsadalomtudomanyi liceum“) kojem je svrha bila buđenje interesa za društvena pitanja međ novosadskim intelektualcima i poticanje na smišljenu kršćansku akciju u novim društvenim prilikama. Ne

zaboravimo da je rič o tadašnjem Uj Videku, gradu sa mađarskom i nemačkom upravom, u Austrougarskoj carevini, sa značajno drugačijim nacionalnim i virskim sastavom stanovništva. Licej je počeo izdavati nediljnik Delvideki Ujsag (Novine Južne krajine) koji je postao glasilo kršćanskih socijalista za južnu Bačku. List je izlazio šest miseci, sve do Budanovićevog primištaja u Sombor. Prvi broj objavljen je 16. januara 1910. Potvrdu da je baš Budanović osnovao »Kršćanski licej društvenih nauka« s novosadskim studentima i da je bio uridnik novina »Delvideki Ujsag«, pošto se u tim novinama eksplicitno ne spominje njegovo ime, nalazimo u dva izvora. Prije svega, u subotičkom glasilu kršćanskih socijalista Bacsikai Naplo, koje je poslao Budanovićevog primištaja u Sombor, u povodu njegovog imendana, objavilo pismo novosadskih građana, koji ga izričito nazivaju »dušom kršćanskog socijalizma«,

»apostolom novosadskih socijalista« i »uridnikom bivšeg „Delvideki Ujsaga«. U nastavku uridništvo Bacskai Naploa opisuje Budanovićeve rad u Novom Sadu privedeno sa mađarskog na bunjevački, ovim ričima: »Malo je u Novom Sadu bilo ljudi ko Budanović, koji je svojom sposobnošću i agilnošću, uklanjajući među viroispostavima prikrivene razmirice, stvorio prvo kršćansko udruženje, koje se u nečuvenoj miri razvijalo; u trgovačko-obrtničkom životu Novog Sada, steko je taku poziciju, da je prilikom ovogodišnjih izbora Radničke blagajne, uz sav terorizam socijalnih demokrata, izvojevao jedinstvenu sjajnu pobjedu; u zajednici sa sveučilišnom omladinom, osnovao je „Kršćanski licej društvenih nauka“, a na početak ove godine pada stvaranje političkog dila našeg pokreta, koji je prije izbora zadavao veliki strah vladinoj stranki. Vrhunac svega bila je opskrba kršćanskih interesa štampom: to je „Delvideki Ujsag“. Druga informacija o Budanovićevoj socijalnoj dilatnosti u Novom Sadu potiče od vlč. Ivana Jurige, njegovog dugogodišnjeg bliskog saradnika u Subotici. On u pismu velečasnom Tomi Verešu 1979. godine, piše slideće: »On je organizirao kršćanske socijaliste u Novom Sadu. Sam nam je o tome više puta pričao, kako je išao na gradilišta i organizirao štrajkove. Jednom je od gradskog kapetana (šefa policije) tražio dozvolu da smije nositi sobom revolver, da ako ga slučajno napadnu protivnici. No ovaj mu je to odbio, jer se boja da će doći do nezgodnih situacija, a biskupov temperament je bio dosta koleričan. Kapetan ga je poznavo. I sam biskup nam je podvuko da je pametno uradio. Poznavao me je! Za vrime jednog štrajka grafičkih radnika sam je otišo u štampariju i sastavljao svoj list za štampu. Doduše samo jednu stranicu, no i to je puno značilo, jer drugi listovi nisu tih dana izlazili u Novom Sadu.« Budanović je svoj socijalni rad obavljao anonimno, nije potpisivao svoje članke, niti se u javnosti legitimisao kao osnivač kršćanskih socijalista i pokretač njihovih novina, jer bio svistan da taj rad ne

spada direktno u nadležnost svićenika već katoličkih laika. Budanović je, znamo to pouzdano, uvijek pridavao veliku važnost ulozi laika u životu i apostolatu crkve. U tom pogledu, mogli bismo ga nazvati pritečom II vaticanskog sabora u našim krajevima, ocinijo je vlč. Tomo Vereš. Zato sve

Lajčo Budanović

članke u Delvideki Ujsagu, osim nekih malobrojnih koji su potpisani, valja smatrati zajedničkim dilom Budanovića i njegovih saradnika. Nemoć je ukratko prikazati sve ono što Budanović i njegovi saradnici kažu u 22 broja svojoj novini, koje se gotovo cilovito čuvaju u Budimpešti (u Orszagos Szecheny konyvtar), ali je to još jedna od obaveza, koju ćemo pokušati da obavimo. U uvodnom članku prvog broja (od 16. januara 1910.) uridništvo ukratko obrazlaže potrebu pokretanja kršćanskog lista s društvenom problematikom. Konstatuju da u Novom Sadu nema ni jednog lista kršćanske orijentacije, a kršćanska se načela iz dana u dan sve žešće napadaju i kršćani se nasilno potiskuju iz javnog života. Međutim, oni imaju pravo suditi o zbivanjima u svojem gradu, kao i ostali građani i ne treba im nikavo specijalno dopuštenje političkih vlasti da bi smili kazati da je dobro – dobro, a zlo - zlo. U drugom broju (od 23. januara) kršćanski socijalisti otvoreno ukazuju na svojeg glavnog suparnika u Novom Sadu, na socijaldemokrate, koji stalno izazivaju društvene sukobe u gradu i

nije im stalo ni do mirnog rješavanja društvenih nepravdi, ni do poboljšanja materijalnog položaja radnika. Pod naslovom »Carinici bede« list socijaldemokrate optužuje ko lice-mirne oplakivače sirotinjske bide, koji obilno naplaćuju svoju agitaciju iz siromašnih radničkih plata i vode gospodski život po gradskim kafanama. Najteži sukob između kršćanskih socijalista i socijaldemokrata, odigrao se 20. marta, povodom izbora za Radničku osiguravajuću blagajnu. Tog dana, kršćanski socijalisti su izvojevali neočekivano veliku pobjedu koja je iznenadila cilokupnu novosadsku javnost, a odjeknula je i u drugim krajevima Monarhije. O tom uspihu čitamo slideći izvještaj u Delvideki Ujsagu (br. 11. od 27. marta): »Rišen je veliki sukob. Borbu smo vodili časno i muževno. Zastava je izašla pobidonosno. Okrunjena je pobidničkim lovor-vincom. Usprkos svakom teroru, svemu izazivanju, svemu nasilju, slomili smo izdajnike domovine, vire i radničke klase, ...Ko bi povirovo da je u Novom Sadu moguće slomiti socijaldemokrate? Mnogi su virovali baš suprotno. Mnogi su bili zavedeni jakim glasom, kojim su socijaldemokrati govorili ko predstavnici radništva i bezobraznom arogancijom, kojom su nastupali u ime svih radnika. . . Cili grad je sa napetom pažnjom očekivo dan izbora, . . . Bio je to velik dan Novog Sada, po poslasticama i po važnosti. Od njega je zavisilo biće socijaldemokratije u Novom Sadu. Socijaldemokratija se slomila zbog nepoštenog poslovanja novcom u vlastitim redovima, zbog mahnitog izazivanja štrajkova i zbog smišljene organizacije kršćanskih socijalista. Zanimljivo je da su socijaldemokrati prije izbora pokušali postići sporazum s kršćanskim socijalistima, ali tako da kršćani podrže njeve stavove. Kršćani su, međutim, odgovorili da nije bitan sporazum međ strankama, nego je važno boriti se za interese radnika, za poboljšanje radnih odnosa. Tada je »šestočlano izaslanstvo socijaldemokrata otvoreno izjavilo da je njima važnije uništenje kršćanskog socijalizma u Novom Sadu, nego postiza-

vanje bolji radnih odnosa. Neće biti mira, dok jedna stranka ne propadne.« Pobidili su kršćanski socijalisti: od 1788 radničkih glasova, dobili su čak 1097. Kršćanski socijalisti priuzeli su vođstvo radničkog pokreta i počeli odlučno zastupati interese radnika, protiv svakog oblika izrabljivanja. Karakterističan je u tom pogledu, članak koji je objavljen u Delvideki Ujsdgu od 1. maja. U njemu se daje kratak prigled teške istorije proletarijata, koja vapije za kršćanskom osloboditeljskom intervencijom: „Ko će ustvrditi da su ti milijoni dobili dio koji im pripada od kulture koju su stvorili? Dobili su životinjsko pravo da se množe, da se znoje i da propadaje, a šta dobivaje u XIX i XX viku? Električna struja ne svitli njima, a upravo oni rade na strojevima. Oni grade plesne dvorane, al se ne zabavlja je u njima. Proizvode svilene tkanine, a idu u krpama. Grade palate, a stanuju u podrumima; plaćaje milijone državnog poreza, a nemaje udila u upravljanju državom. Oni od kulture imaju samo crkve i bolnice. . . nije li to ćuška po vično Božjoj promisli? . . . Ne zaslužuje li krunu nastojanje koje želi ukinuti bidu, koje želi pomoći milijonima da postignu svoja prava . . .?« Svrha je kršćanskog socijalizma da dade svoj prinos ostvarenju ti prava”, piše ovaj list. Međutim, kad je Budanović u julu 1910. bio primišten u Sombor, mladi pokret kršćanskih socijalista u Novom Sadu, pristaje raditi i postojati. Koji su bili razlozi njegovog primištaja iz Novog Sada, ko i zašto se taj pokret u Novom Sadu, nije mogao održati brez Budanovića, ostaje da se istraži.

Posli tog primištaja, Budanović nije prikinio sa društvenom dilatnošću, već joj daje novi sadržaj. Tako u Baji krajom 1910. godine osniva “Pučku čitaonicu”, a u Bačkom Brigu 1913. kulturno društvo, kojem je svrha bila »Unapriđivanje društvenog života i obrazovanja Bunjevaca, i Šokaca u Ugarskoj«. Pučke čitaonice i druge slične ustanove, imale su u ono vreme, velik društveni značaj. Bile

su socijalna pomoć siromašnima, a imale su velik značaj u očuvanju identiteta slavinskih manjina. Osnivajući pučke čitaonice i kulturna društva u manjim mistima, Budanović traži načina kako primostiti jaz između viši i niži slojeva društva, kako pravidno podeliti duhovna i materijalna dobra među ljudima. Osićo je ko nepravdu, da gradovi imaju sjajna pozorišta, biblioteke, koncertne dvorane i luksuzne dvorane za priređivanje zabava, a siromašan narod od svega toga nema ništa. Budanović je takim društvenim radom, obiluzio svoj apostolat, do kraja života. Siromašni su mu ostali trajna briga. Taj svoj duhovni princip uvik je znao pokazati i u životu, ko recimo na dan njegovog biskupskog posvićenja 1. maja, (ima li možda, ovaj datum kake veze sa novosadskim angažmanom kršćanskog socijaliste, jel je to puka slučajnost) kad je u zgradi subotičkog »Momačkog kola«, priredio užnu za onoliki broj siromaha, koliko je gostiju bilo pozvano na svečanu užnu, u zgradi biskupije. Taj čin je manifestacija karakteristična za njegovu socijalnu orijentaciju, kojoj je osto viran i kad se vinijo visoko, za razliku od drugih biskupa, koji često na toj visini, više nisu pokazivali ni pažnju, ni brigu prema siromasima, a posibno ne na dan svog biskupskog posvićenja. Ovo je možda tim veličanstvenije, što on ko dite, iz vrlo imućne zemljoposidničke familije, socijalno nikad nije pripado nižim društvenim slojevima. Između brojnih socijalnih dila i karitativnih poduhvata što ih je pokrenio, jel podržavo ko biskup, spomenimo njegovu podršku narodnoj kujni u Molu 1929. godine. O tome vlč. Franjo Fritz, tadašnji administrator župe u Molu, 1978. godine piše vlč. Tomi Verešu, prikazujući strašnu bidu molskih bezemljaša i njevih familija, dicu koja su još i oko Božića išla bosa, a ručala, užnala i večerala samo kruva, između ostalog i ovo: »Htio sam za gladnu djecu otvoriti pučku kuhinju da bi bar jedanput dnevno dobila toplu hranu. Izložio sam situaciju gospodinu biskupu Budanoviću i upitao ga bez

oklijevanja zašto ja vodim u dnevniku 216.000 dinara, od čega je 62.000 fond za orgulje, a djeca gladuju. Koliko novca smijem uzeti da bih prehranio djecu? Velikodušni odgovor je bio: “Koliko god bude potrebno”. Krenuli smo, u praznim prostorijama župske kuće, davali smo hranu siromašnoj dici. 130 dice, 70 staraca i 30 kućnih bolesnika, primalo je dnevno topli obrok. Budući da smo naš poduhvat nazvali pučkom kuhinjom, nismo pravili razliku između Mađara i Srbina, muškarca i žene. Tko je bio gladan dolazio je kod nas jesti.« Međutim, to nisu jedine Budanovićeve veze i inicijative sa pučkim kujnama i dobrotvornim ustanovama u Bačkoj. Navedimo još primer „Dobrotvorne zajednice Bunjevaka” u Subotici, s pučkom kujnom poznatog franjevca patera Vazula u Subotici i vlč. Gere Vincea u Adi, iako znamo da je finasijsku i svaku drugu pomoć davao i drugima, koje ovom prilikom nismo pominili.

Sve ovo, pokazuje da je biskup Lajčo Budanović, bio značajan društveni, i duhovni radnik, na širokom prostoru, od Novog Sada do Subotice, Sombora, Baje, Mola, Berega i mnogih drugih mista, svakako puno značajniji humanista i teolog, nego što se kolokvijalno zna.

„Med Bunjevcima u Dalmaciji, Hrvatskom primorju i Lici“ je tekst koji je objavio u „Subotičkoj Danici“ za 1937. godinu. Slideće godine, u istom kalendaru, izlaze njegova dva teksta „Sa putovanja po Hrvatskom Gorskom Kotaru“ i „Povijesti zemlje Humske (do Hercegovine)“, pod pseudonimom V. Labudić. Na svojim putovanjima, nalazi vrlo male razlike u bunjevačkim običajima, posibno u onima, vezanim za božićne blagdane. U „Subotičkoj Danici“ za 1899. godinu, objavljuje pod pseudonimom L. Ratanski, članak „Španjolci, povisna crtica“, oštro osuđujući izrabljivanje tamošnjeg stanovništva. Godine 1899. u „Subotičkoj Danici“ objavljuje putopisne crtice „Kako izgleda sada Kalvarija i sveti grob Spasitelja u Jeruzalemu“.

Zvonko Stantić

SIĆANJE NA POČETKE STVARANJA U TEHNICI SLAME ILI UMETNOST U TEHNICI SLAME

U početku su likovni kritičari slikanje u tehnici slame uvrstili u ručni rad, a ne u likovnu umitnost jer lipljenje ravne slame na selotejp i sikanje slame nisu smatrali umitnošću. Međutim godine 1986. profesor istorije umitnosti Bela Duranci, koji je istoriju umitnosti pridavao u subotičkoj gimnaziji, ukazuje da pletivo predstavlja umitnost slikanja u tehnici slame i kaže: „Lepiti i seckati slamu može svako, a plesti ne.“ Ovu ideju je iste godine u Rijeci priznao profesor istorije umitnosti Juraj Baldani, a 1988. godine u Rijeci profesor Željko Čurčić i profesor Antun Banez, 2001. godine, profesor Sander i Drago Dragić iz Novog Sada. U Subotici za slikanje u tehnici slame dale su podršku profesorke istorije umitnosti Olga Šram i Olga Kovačev Ninkov, akademska slikarka Katarina Tonković Barjanski i etnolozi Milka Mikuška i Agneš Nađ Abonji iz Sente, dr Kelemen Laslo Kapošvar iz Mađarske i voditelj likovne kolonije naive u Bakon R. Rumunija profesor Konstantin Domeu.

Salašarska kultura sa svojim okruženjem, plodnim prostranstvima nudi čoviku klasje i slamu porid žita za podmirenje svojih bioloških potreba.

Ovaj prisutan materijal čovik je koristio u svojoj narodnoj arhitekturi, u izrađivanju pokućstva, ali i ko sridstvo kojim se mogu izraziti i druge čovikove potrebe i težnje, pa je našo svoju primenu i u narodnoj umitnosti.

Ova narodna umitnost, zasnovana na bunjevačkom folkloru, pletenje slame, vezana je uz proslavu završetka žetve „Dužijancu“, prvobitni naziv bio je „dožejanca“ kada se dožnjelo žito. Prije Drugog svitskog rata Bunjevci bački ravnica imali su svoje domove, tzv. salaše. Tadašnji Bunjevci su uglavnom bili zemljoradnici i stočari. Salaši su imali svoje stambene zgrade za familiju, obitelj uz koje su se nalazile štale, obori, kokošinjeci, čardaci i dr. Salaš je bio okružen ledinom (travnjakom) i bagremima. Uz salaš je bio vrt (bašča) i povrtnjak. Dalje su se prostirala neprigledna polja, njive, koje su bile zasijane žitom. Posli Petrova tribalo je žito pokositi, ovrći i spremić kriv za čitavu godinu, a višak prodati. Za tako veliki poso na salašu nije bilo dovoljno osoba, pa je zemljoposidnik (gazda) tražio radnike (risare) koji bi pokosili žito (uradili ris). Čovik koji bi se pogodio sa gazdom zvaio se bandaš (grupovođa).

On je sa svojim odabranim ljudima (risarima i risarušama) tribo

pokositi žito. Svaki risar koji je kosio žito imao je svoju risarušu koja je pokošeno žito sabirala i vezivala u snoplje. Kada je taj poso bio obavljen (ris urađen), slavilo se. Slavlje se zvalo Dužijanca. Divojke bi oplele vinac od žitnog vlača (klasja) i okitile šešir bandaša. I one i risari bi se zakitili žitnim perlicama (klasje i slama sklopljeni u malu kiticu). Noseći kose, kuke, čobanju (posudu za vodu), na čelu sa bandašem i bandašicom, svičana bi povorka ušla u avliju, dvorište domaćina, najavljujući da je ris gotov. Dočekuje ih domaćin i domaćica koja ih blagosiva sa svitom vodom ili posipa žitom. Bandaš pridaje domaćici vinac od žita, koji gazda viša u hodnik (ambetuš) pa će zrnevlje upotribiti za iduću setvu. Domaćin vinom nazdravlja žeteocima, uz zahvalu Bogu i njima na dobro završenom poslu. Žeteoci se umivaje i uz šalu se međusobno polivaje vodom, a sve se događa u blizini bunara.

Na poljima (strništima) dica su čuvala guske, svinje, ovce... posli žetve. Divojčice su od nakisle slame plele prstenje, naušnice, cvitiće... kako bi skratile vrime. Od cvitića i slame pravile su kitice (perlice) čime bi se kitile. Također bi ih nosile kući roditeljima na dar. Znači, pletenje slame je bilo vezano za čin završetka

žetve. Nakon završetka žetve odvojile su se žene i djevojke da bi isplele vinac od slame i klasja bandašu – vodi risara za šešir. Žitne perlice su plele ženama i djevojkama u kose. Pleli su se i predmeti, minijeturne crkve, krune i reljefi.

Godine 1911. svićenik i župnik Crkve sv. Roka, Blaško Rajić, pritvorio je ovaj lipi porodični, obiteljski običaj u liturgijski čin crkve. Žeteoci, kojima bi se pridružili i mladi obučeni u svičane narodne nošne, pridvođeni bandašom i bandašicom noseći klasje i krunu (poseban vinac napravljen od slame), ušli bi svičano u crkvu na svitu misu na blagdan Velike Gospe. Kruna se odlaže na oltar i ostaje kod crkvi. Klasje se blagosiva i dili važnim gostima. Djevojke koje su plele krunu za ovu Dužijancu nastojale su je što lipše oplesti.

Đurđičani su također 1935. godine htjeli se zahvaliti Gospodinu za primljene darove, ali sa obzirom da crkva te godine nije završena, to su učinili u bajmačkoj crkvi. Organizatori te dužijance bili su Pajo Ivković Ivandekić i Klara Matković, a dar je isplela od slame Kata Rogić. Nažalost, ta kruna nije sačuvana. Godine 1937. pošto je crkva završena Đurđičani organizuju prvu Dužijancu u svome mistu, koja traje sve do današnji dana, a krunu je izradila Kata Rogić.

Kata Rogić je rođena 1913. godine u zaseoku Pavlovac. Osnovnu škulu je pohađala i završila u Đurđinu u "Milodanovićevoj školi". Ona je plela krunu za Dužijancu u Đurđinu od početka održavanja. Katin najstariji rad od slame, koji nije predstavljao krunu, potiče iz 1947. godine, nošen je na Dužijancu u Đurđinu te godine. U svom životu napravila je stotinjak radova od slame. U svom radu najčešće je koristila žitnu slamu, koju je često kombinirala sa ječmenom slamom. Prve radove od slame napravila je kao samouku dite. Danas se njezini radovi nalaze po čitavom svitu. Mnogi su od nje naučili rad sa slamom, najpoznatije su sestre Milodanović iz Starog Žednika i Mara Ivković Ivandekić iz Đurđina. Kata

Rogić je darivala grb pape Pavla VI prigodom hodočašća. Sve se to čuva u Vatikanskoj riznici.

Mara-Marija Ivković Ivandekić je rođena 1919. godine u Đurđinu. Osnovnu škulu je pohađala i svršila u Subotici. Kao dite je počela raditi sa slamom. Ozbiljni pristup ovoj vrsti umetnosti učinila je 1961. godine kada je počela raditi zajedno sa Katom Rogić. Njih dvi su za protekle dvadeset i četiri godine zajedničkog rada, samo za centralnu proslavu Dužijance u gradu napravile 14 simbola, 3 slike i 6 grbova, a za gradsku, državnu dužijancu pet simbola i jedan grb. Ko što je i ona primila znanje rada slamom od Kate Rogić, tako je i ona prinosila svoje znanje na mlade. U samoj Đurđinskoj crkvi zidove krasi slike "Križnog puta" izrađene od slame. To je rad Marije Ivković Ivandekić, a započet sa njenom saradnicom Katom Rogić koja je umrla prije završetka ovog poduhvata.

U začetnice stvaralaštva u slami spadaju i sestre Milodanović, Milodanović Ana (1926-2011), Milodanović Teza (1936-1998) i Milodanović Đula (1938.....) iz Starog Žednika. A sa Bikova su dvi sestre Vilov, vrsne pletilje slamom.

Prema Ivani Dulić, koja je aktivni stvaralac u tehnici sičene pletene slame "Važno je znati": Naše snažne žitnice Đurđina, Starog Žednika i Bikova su i istorijski postale "IZVORIŠTE UMETNOSTI U TEHNIKI SLAME", zahvaljujući Kati Rogić, Mariji Ivandekić, zajedno sa sestrama Milodanović i sestrama Vilov. Ivana Dulić je Anu Crnković (1936-2011) iz Subotice, predstavila ko našu najveću UČITELJICU, koja je punih 50 godina svog života posvetila očuvanju tradicije usavršavanju umitnosti, učila, da bi mogla učiti, osnovala mnoga društva slamarstva, uvela pletenu slamu i reljef u slikarstvo slamom. Dolaskom u tavankutsku osnovnu škulu nastavnica Ana Crnković, pod uticajem direktora škole 1977. godine podučava učenike veštini rada sa slamom i stvaraju pridmeta od slame i slika. Neke od njeni učeni-

ca su postale poznatije slamarke. Ona je ujedno bila i pridsidnica Likovne sekcije HKPD "Matija Gubec" u Tavankutu sve do 1982. godine.

U okviru KUD "Matija Gubec" u Tavankutu, 1961. godine, osnovana je likovna kolonija slikara amatera, a njima su se pridružile i slamarke. Kolonija je radila niz godina i okupljala je slamarke iz Tavankuta, Đurđina i Starog Žednika. Stipan Šabić, dugogodišnji likovni pedagog pratilac slamarki i član KUD "Matija Gubec" u katalogu sa naslovom "NAIVNA UMJETNOST TAVANKUT 1970." iznosi sledeće:

Kulturno umjetničko društvo "Matija Gubec" Tavankut zasniva svoju djelatnost na folklornoj tradiciji Bunjevaca i poznato je i cijenjeno kao izvođač izvornih bujevačkih narodnih plesova, pjesama i običaja i po djelatnosti likovne kolonije, posebno grupe slikarki naivki i slamarki. Još 17. 09. 1961. godine grupa slikara amatera osnovala je likovnu koloniju u Tavankutu, a njima su se pridružile i slikarke naivke i slamarke. Naime, na tradiciji bunjevačkog narodnog folkloru pletenje slame, vezano uz proslavu završetka žetve pšenice "Dužijancu" razvila se bogata djelatnost i tako je došlo do slikarskih ostvarenja od slame sestara Ane, Đule i Teze Milodanović, do minijatura i ornamentata Kate Rogić i Marije Ivković Ivandekić i do slikarski ostvarenja naivnih slikarki Cilike Dulić i Marije Stipić. Do 1966. godine priređivane su zajedničke izložbe slikara amatera i naivki, a od prve izložbe naivki i slamarki 25. aprila 1966. godine u Beogradu, one izlažu samostalno u Zagrebu, Subotici, Osijeku, Dubrovniku i drugim mjestima. Koliko je tradicija pletenje pšenice (žita) još uvijek živa pokazala je proslava "Dužijance" u ljeto 1968. i 1969. godine. Javilo se više žena i djevojčica koje su pletivom od pšenice doprinijeli bogatstvu i uspjehu proslave. Među njima se ističu Anica Balažević, Klara Gabrić, Rozika Mačković i Teza Vilov.

U katalogu je prikazan rad Marije Ivković Ivandekić: Žito, slama, 1969.

godine, zatim rad Ane Milodanović: "Pupa u žitu", slama, 1969. godine, rad Teze Milodanović: "Duga", slama, 1969. godine, rad Đule Milodanović Kujundžić: "Proliće", slama, 1969. godine, rad Kate Rogić: "Vitrenjača", slama, 1969. godine.

Na početku je navedeno kako je etnolog Milka Mikuška dala podršku za slikanje u tehnici slame. Evo šta je ona povodom XXI saziva prve kolonije naive u tehnici slame u Tavankutu 2006. godine u katalogu napisala:

"U analima Hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva "Matija Gubec" upisano je više od 100 imena učesnika Kolonije, što moćno svedoči o postojanosti dvodecenijskog okupljanja u Tavankutu. To je tako moralo biti, jer Tavankut je mesto gde su se, još početkom šezdesetih godina počele okupljati slamarke u okviru Likovne sekcije HKPD "Matija Gubec" i gde su počev od 1962. godine svojim delima predstavljene do tada u javnosti nepoznate stvarateljke iz Tavankuta, Đurđina, Starog Žednika, Bikova i drugih naselja u okolini Subotice. Drugim rečima tu, u Tavankutu, Bunjevačke Hrvatice su doživele svoju prvu afirmaciju. Od tada pored Tavankuta i Subotice ovdašnje "slamarke" kao izlagači svojim delima učestvuju u zemlji tako i u inostranstvu. Vremenom je Tavankut ušao u pojmovnik likovnog stvaralaštva "slamarke" sa svojim slikama od slame sastavni deo likovnog života mnogih većih kulturnih centara; sve više su u žiži pažnje posetilaca izložbi, likovne kritike. Jednostavnije u minulom razdoblju slike od slame prevale su ogroman put od salašarskih i seoskih kuća i stigle do izložbenih sala mnogih galerija, muzeja, kolekcionara, u domove pasioniranih ljubitelja umetnosti širom sveta."

Po **Ivani Dulić** koja je rođena u Đurđinu koreni, izrade raznih ukrasnih predmeta od slame su u Đurđinu. Tako je davnih tridesetih godina prošlog vika jedna grupa kreativnih žena iz Đurđina odlučila da proba svoje veštine u sasvim no-

voj tehnici slame. Začetnice ove umitnosti u tehnici slame su već pomenute Kata Rogić i Marija I. Ivandekić kojima su se pridružile sestre Milodanović, to je u početku bila izrada trodimenzionalnih predmeta od slame i to sve do 1962. godine, da bi iste te godine Ana Milodanović izradila prvu dvodimenzionalnu sliku pod nazivom "Močvara".

Ko je na Ivanu Dulić uticao da se bavi tehnikom sičene pletene slame. To je njena mater Matija Dulić, rođena 1912. godine na Đurđinu od oca Marijana Jaramazović i majke Mande Crnković. Godine 1935. udaje se u januaru mesecu za Kalora Dulića, čiji je otac bio pridsidnik Crkvene opštine na Đurđinu, a brat rođeni mu je inženjer arhitekture Bolto Dulić. Rodila je sedmero dece, odranila šestoro, bila je uzorna domaćica, veliki ljubitelj ručnih radova, slikala je slamom, a pisanjem pisama počela se baviti tek 1968. godine. Prva pisma javno joj je izvedena na radiju Subotici, 22. XI 1968. g. pod naslovom "Moj rodni kraj". Kasnije pisme su joj objavljivane na različitim radio stanicama, a štampane su joj od Slavonije do Makedonije, u različitim novinama i časopisima (samo da spomenemo "Bačko Klasje" i "Subotičku Danicu"). Izdala je knjigu pisama "RASUTU VLAČE" 1988. godine.

Ivana Dulić je rođena 1944. godine u Đurđinu, živi u Subotici poznata je po svojoj tehnici sičenom pletenom slamom, po mnogim inovacijama u ovoj umitnosti, slika filigranskim radom u tri dimezije u ravni reljefa i slobodnom prostoru na istoj slici i kombinovanom tehnikom. Slikama priča život paora, porodice, prikazuje slikom Dužijancu, Uskrs, Božić, povist slamarstva, varoši Subotice. Ko što sama kaže, svoj rad posvetila sam od 2000. godine, do danas inovacijama i upoznavanju slame ko prirodnog materijala za umitnost sa svojom sičenom pletenom slamom, uvela je filigranski rad u ovu tehniku. Ivana Dulić je članica Art Etnos ULUS (Udruženje likovnih umitnosti Srbi-

je). Značajna joj je slika iz 2015. godine veličine 40 x 30 cm di je prikazala istoriju slamarstva. Opis slike to ovako prikazuje:

"Rađena je sičenom pletenom slamom, tritikalom i zobenom (ovsenom) slamom, prikazuje kroz istoriju naše začetnice Katu Rogić i Mariju Ivković Ivandekić iz Đurđina, radi pripoznatljivosti sela prikazana je Crkva Svitog Josipa radnika, simbol skromnosti, jednostavnosti, lipote kao uvodnog dila priče i tri sestre Milodanović i Crkva Svitog Marka u Žedniku, jer su one odatle. U centru slike nalazi se učiteljica, umetnica Ana Crnković (1934-2011) jer je ona svojih 50 godina života posvetila učenju tradiciji, usavršavanju umetnosti, zalaganjem, požrtvovanjem iznedrila posridno ili neposridno veliki broj Udruženja i istinskih umitnika u ovoj tehnici gradu Subotici koga simboliše na slici Gradska kuća u svom sjaju sa raskošno razgranatim vlatima i na kraju jedna od prithodnica ove umitnosti Anica Balažević sa pripoznatljivom Crkvom Srce Isusovo, prilipe arhitekture, što simboliše dostojanstveni život Tavankuta.

Istoriju slamarstva Ivana Dulić je prikazala i slikom "SEOSKO OGLEDALO SUBOTICE" izrađena 2017. godine. Slika je rađena za V koloniju Bunjevačke matice, sa sedam umitnika slikara raznih tehnika, i slamarki umitnica Ivane Dulić, Ilonke Bogišić i Ksenije Vuković iz Sombora.

Ova slika južno od grada Subotice prikazuje Đurđin kao ishodište slamarstva i put vodi jugoistočno od grada Subotice do Starog Žednika, pa istočno od grada Subotice do sela Bikova, pa jugozapadno od grada do Male Bosne, te istim putem do Tavankuta, a severozapadno je selo Kelebića sa vinarijom "Čuvardić" i ergelom, a severno je Palić. Na kraju puta je Hajdukovo selo festivala "Berbanskih dana".

Sebe je kroz istoriju slamarstva Ivana Dulić prikazala na slici izrađenoj 2018. godine veličine 34 x 48 cm. Na velikom križu je ispričana fi-

ligramskim radom istorija umitnosti u tehiki slame Subotice, di je na lijevoj strani križa prikazana Ivana Dulić poznata po svojoj novoj tehnici, sićenom pletenom slamom. U centralnom dilu križa je ISUS, čuvar umitnosti od teških iskušenja, kroz koju prolazi ova umitnost.

Da bi istakla ostala udruženja i pojedine stvaraoce u tehnici slame u odnosu na Tavankut, Ivana Dulić je napravila sliku veličine 45 x 30 cm di je predstavila veliku "armiju" ostalih udruženja i pojedinaca.

Anu Milodanović (1926-2011) je Ivana Dulić prikazala slikom veličine 40 x 30 cm, nazvana ANINA UMETNOST. Slika je izlagana u Bunjevačkoj Matici na izložbi 100 godina Dužijance u Subotici, a ista izložba je bila prineta u Novi Sad 2011. godine.

U sklopu svičanosti DUŽIJANCA tradicionalno su izrađivane krunice od slame na kojima su prikazivani motivi vezani za crkvu i religiju. Prvi primerci su napravljeni 1936. godine, 1937. i 1940. godine, od nepoznatih autora. Nakon izvesnog vrimena 1976. godine, Kata Rogić i Marija Ivković Ivandekić izradile su krunu "Marija u našem narodu", a zatim je usledilo još nekoliko radova: Kruna "Godina Svete braće Ćirila i Metodija" (1985) i kruna "Marijanske godine" (1988). Marija Ivković Ivandekić je zatim izradila krunu "Papinski put u Hrvatsku" i "Godina obitelji" (1944), a Jozefina Skenderović krunu "Sto godina zafale" (2010). Međutim, nijedna od spomenutih krunica nije bila posvećena risarima. Ivana Dulić, Ana Vukov i Olga Kiš su odlučile da naprave prvu risarsku krunu pod nazivom "SNAGA ŽITNICE". Kruna se sastoji od šest latica ljiljana (simbol čistote, slave i vire) na kojima je prikazano šest pripovetki iz života paora risara. Ove zanimljive pripovetke je Ivana, filigranski izradila u tehnici sićene pletene slame od žita.

Sastavio: **Mandić Mijo,**
dipl. inž. arh.
(nastaviće se)

fotografije: Bunjevci.net

RASPISANI IZBORI ZA ČLANOVE NACIONALNIH SAVETA NACIONALNIH MANJINA

Republika Srbija
Autonomna Pokrajina Vojvodina

Grad Subotica

GRADSKA UPRAVA

Broj: IV-00-208-114/2018

Dana: 17.08.2018.

24000 Subotica

Trg slobode 1

Tel. (024) 626-964

MUD/TJK

Gradska uprava Grada Subotice shodno članu 29. stav 1., 2., 3., članu 31., 32., 33. i članu 35. stav 1., 2., 5. i 6. Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina („Službeni glasnik RS“, br. 72/2009 i 20/2014 Odluka US, 55/2014 i 47/2018), Odluci o raspisivanju izbora za članove nacionalnih saveta nacionalnih manjina („Službeni glasnik RS“, br. 63/2018), Rešenju o privremenom zaključenju posebnog biračkog spiska nacionalne manjine broj 208-00-01/2018-27/01 od 15. avgusta 2018. godine, Uputstvu za sprovođenje neposrednih izbora za članove nacionalnih saveta nacionalnih manjina („Službeni glasnik RS“, br. 89 od 26. avgusta, 115 od 24. oktobra 2014. , 53 od 11. jula 2018. godine), članu 10. Zakona o izboru narodnih poslanika („Službeni glasnik RS“, br. 35/2000 ... i 104/2009), članu 3., 5. i 7. Pravilnika o načinu vođenja posebnog biračkog spiska nacionalne manjine („Službeni glasnik RS“, br. 61/2018) i članu 33. stav 1. Odluke o Gradskoj upravi Grada Subotice („Sl. list Grada Subotica“, broj 18/2017- prečišćen tekst i 30/2017) donosi sledeće:

O B A V E Š T E N J E

Obaveštavaju se svi punoletni poslovno sposobni državljani Republike Srbije sa prebivalištem na teritoriji Grada Subotice, kao i sva punoletna poslovno sposobna interno raseljena lica sa boravištem na teritoriji Grada Subotice, upisana u deo posebnog biračkog spiska nacionalnih manjina, da je Ministar državne uprave i lokalne samouprave doneo Odluku o raspisivanju izbora za članove nacionalnih saveta nacionalnih manjina koji će se održati dana 04. novembra 2018. godine.

Shodno Rešenju o privremenom zaključenju posebnog biračkog spiska nacionalne manjine zaključenom dana 15. avgusta 2018. godine u 24,00 časa na neposrednim izborima za članove nacionalnih saveta nacionalnih manjina bira se:

- 15 članova Nacionalnog saveta albanske nac. manjine;
- 15 članova Nacionalnog saveta aškalijske nac. manjine;
- 35 članova Nacionalnog saveta bošnjačke nac. manjine;
- 19 članova Nacionalnog saveta bugarske nac. manjine;

- 19 članova Nacionalnog saveta bunjevačke nac. manjine;
- 23 člana Nacionalnog saveta vlaške nac. manjine;
- 15 članova Nacionalnog saveta grčke nac. manjine;
- 15 članova Nacionalnog saveta egipatske nac. manjine;
- 35 članova Nacionalnog saveta mađarske nac. manjine;
- 15 članova Nacionalnog saveta nemačke nac. manjine;
- 15 članova Nacionalnog saveta poljske nac. manjine;
- 35 članova Nacionalnog saveta romske nac. manjine;
- 23 člana Nacionalnog saveta rumunske nac. manjine;
- 19 članova Nacionalnog saveta rusinske nac. manjine;
- 29 članova Nacionalnog saveta slovačke nac. manjine;
- 15 članova Nacionalnog saveta slovenačke nac. manjine;
- 15 članova Nacionalnog saveta ukrajinske nac. manjine;
- 15 članova Nacionalnog saveta češke nac. manjine.

Na izborima putem elektorske skupštine za članove nacionalnih saveta nacionalnih manjina bira se:

- 23 člana Nacionalnog saveta makedonske nac. manjine;
- 15 članova Nacionalnog saveta ruske nac. manjine;
- 23 člana Nacionalnog saveta crnogorske nac. manjine;
- 29 članova Nacionalnog saveta hrvatske nac. manjine.

Nakon privremenog zaključenja posebnog biračkog spiska, upis i promene u istom vrše se od narednog dana tj. od 16. avgusta 2018. godine.

U skladu sa članom 47. stav 3. Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina i članom 3. stav 1. Pravilnika o načinu vođenja posebnog biračkog spiska nacionalne manjine („Službeni glasnik RS“, br. 61/2018) upis u poseban birački spisak vrši se isključivo **na lični zahtev** pripadnika nacionalne manjine, koji se svojeručno potpisan podnosi u pisanoj formi Gradskoj upravi Grada Subotice prema mestu prebivališta, odnosno mestu boravišta za interno raseljena lica.

U skladu sa članom 5. stav 1. navedenog Pravilnika brisanje iz posebnog biračkog spiska vrši se po službenoj dužnosti ili na osnovu zahteva za brisanje koji se svojeručno potpisan podnosi u pisanoj formi Gradskoj upravi Grada Subotice prema mestu prebivališta podnosioca zahteva, odnosno mestu boravišta za interno raseljena lica.

U skladu sa članom 7. navedenog Pravilnika pravo na uvid u poseban birački spisak ima svaki pripadnik nacionalne manjine u cilju provere ličnih podataka upisanih u poseban birački spisak po mestu prebivališta, odnosno boravišta za interno raseljena lica u skladu sa zakonom koji uređuje zaštitu podataka o ličnosti.

Gradska uprava koja je nadležna za ažuriranje dela posebnog biračkog spiska određene nacionalne manjine, vrši upis birača koji nisu upisani u poseban birački spisak, kao i promenu podataka u istom, sve do njegovog zaključenja, odnosno najkasnije 15 dana pre dana održavanja izbora tj. 19. oktobra 2018. godine u 24:00 časa.

Od zaključenja posebnih biračkih spiskova nacionalnih manjina pa do 72 časa pre dana održavanja izbora tj. 31. oktobra 2018. godine, upis birača koji nisu upisani u birački spisak i promene u istom vrši Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave.

Uvid u deo posebnog biračkog spiska nacionalnih manjina kao i upis, brisanje, izmene, dopune i ispravke možete izvršiti svakog radnog dana u Službi za opštu upravu i zajedničke poslove u okviru Sekretarijata za opštu upravu i zajedničke poslove Gradske uprave Grada Subotice – objekat Gradske kuće, Trg Slobode broj 1, II sprat, soba 215 u periodu od 07:00 do 15:00 časova i subotom od 08:00 do 12:00 časova, kao i u Mesnim kancelarijama prema sledećem radnom vremenu istih i to:

MESNA KANCELARIJA BAJMOK – za naseljena mesta Bajmok i Mišićevo

utorak, sredi i petak od 07:00 do 15:00 časova

MESNA KANCELARIJA ČANTAVIR - za naseljena mesta Čantavir, Višnjevac i Bačko Dušanovo

sredi i petak od 07:00 do 15:00 časova

MESNA KANCELARIJA PALIĆ - za naseljena mesta Palić, Šupljak, Hajdukovo i Bački Vinogradi

svaki radni dan od 07:00 do 15:00 časova

MESNA KANCELARIJA TAVANKUT - za naseljena mesta Donji Tavankut, Gornji Tavankut i Ljutovo

ponedeljak i četvrtak od 07:00 do 15:00 časova

MESNA KANCELARIJA STARI ŽEDNIK - za naseljena mesta Stari Žednik, Novi Žednik i Đurđin
utorak i četvrtak od 07:00 do 15:00 časova

Lica koja će steći punoletstvo zaključno sa 04. novembrom 2018. godine, a nisu upisana u poseban birački spisak nacionalnih manjina, mogu ostvariti svoje izbornopravo ukoliko do 19. oktobra 2018. godine tj. do zaključenja posebnog biračkog spiska nacionalnih manjina izvrše upis u deo jedinstvenog biračkog spiska za Grad Suboticu. Nakon zaključenja posebnog biračkog spiska Gradska uprava Grada Subotice zahteve za upis promena u isti, sa priložima, dostavlja elektronskim putem nadležnom Ministarstvu bez odlaganja.

Uvid u poseban birački spisak u skladu sa zakonom koji uređuje zaštitu podataka o ličnosti može se izvršiti i elektronskim putem na zvaničnoj internet stranici Ministarstva.

Ovlašćeni predstavnici nosilaca potvrđenih izbornih lista imaju pravo uvida u poseban birački spisak, kao i uvida u službenu dokumentaciju na osnovu koje organ nadležan za vođenje posebnog biračkog spiska vrši upis, brisanje, izmene, dopune ili ispravke biračkog spiska, u skladu sa zakonom.

NAČELNIK GRADSKE UPRAVE

Marija Ušumović Davčik, master pravnik s.r

SRPSKO-BUNJEVAČKI ODNOSI U SOMBORU IZMEĐU DVA RATA - DRUGI DEO

Određeni su i delegati za zasedanje Velike narodne skupštine Srba i Bunjevaca za Bačku, Banat i Baranju u Novom Sadu i to 12 Srba i 7 Bunjevaca. To su bili dr Joca Lalošević, advokat, Stevan Maglić, trgovac, dr Milenko Petrović, lekar, dr Kosta Popović, advokat, Sima Pavkov, zemljoradnik, Milivoj Karakašević, trgovac, Petar Konjović, učitelj, Božidar Borđoški, profesor, Pavle Konjović, učitelj, dr Martin Matić, dipl. pravnik, Beno Bošnjak, Antun Bošnjak Tonika, Pera Firanj, Šima Jozić, Karlo Logo, Stipan Jozić, zemljoradnici, Milutin Gavrilović, sveštenik i Đura Kanurić, zemljoradnik.

25. novembra 1918. g. Vojvodina se odlukom Velike narodne skupštine otcipila od Mađarske i prisejedinila Srbiji, a sa njom je 1. decembra 1918. g. ušla u sastav nove države Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca. Dr Joca La-

lošević je na Velikoj narodnoj skupštini izabran za prvog pridsidnika Narodne uprave za Vojvodinu.

Naravno ništa još time nije bilo riješeno. Tek su odluke konferencije mira u Parizu – Versajske konferencije riješile granice nove države. Među članovima jugoslovenske delegacije koja je zastupala interese nove države bio je i jedan Somborac, dr Martin Matić, poznati bunjevački javni radnik. Naravno, ko što je poznato naša delegacija nije mogla zvanično učestvovati u radu konferencije na kojoj su granice novih država krojile velike evropske sile, Britanija, Francuska i Italija.

U vreme samog početka Konferencije mira u Versaju, održan je narodni zbor Šokaca u Bačkom Bregu. Iz govora katoličkog sveštenika, Bunjevca, Blaška Rajića vidi se izraz raspoloženja naroda. Šokci i Bunjevci Bačke, Banata i Baranje izjav-

ljaju svoju nepromenjenu volju, da sa ostalom svojom slovenskom braćom Srbima, Hrvatima, Slovacima i Rusinima, koji stanuju u južnim granicama bivše Ugarske, granicama koje je obilježila antantina vojska, uđu u sastav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca pod nacionalnom dinastijom Karađorđevića. Tu svoju odluku naglasismo ponovo i svičano na Velikoj narodnoj skupštini od 25. novembra 1918. g. kad smo izrekli, zajedno sa braćom Srbima, Hrvatima, Slovacima i Rusinima, u ime naroda Bačke, Banata i Baranje – svoje ocipljenje od Budimpešte i Ugarske vlade i svoju odluku da se pripojimo Kraljevini Srbiji, odnosno državi Srba, Hrvata i Slovenaca. Mi se u ime velikog načela samoodređivanja obraćamo odlučujućim faktorima na svetskom kongresu mira sa molbom, da i našem narodu priznaju pravo na slobodu,

na miran intenzivan rad na polju civilizacije i kulture u čemu smo do sada pod mađarskom vlašću bili sputani, radi čega smo bili gonjeni.

Mir sa Mađarskom je potpisan u dvorcu Trijanon 4. juna 1920. g. Granica sa Mađarskom je povučena severno iznad Sombora 23 do 30 km. Tako se Sombor našao u sastavu nove države. Krajem 1918. g i tokom slidećih nekoliko godina Bunjevci su se intenzivnije uključili u politički život.

Niko od građana Sombora nije pozvan na odgovornost što je, ko austrougarski vojnik ratovao protiv Srbije, niko nije hapšen, a srpska vojska se u lito 1920. g. povukla iz Baje i Pečuja, jer je tzv. bajski trokut pripao Mađarskoj. U vreme Versajske mirovne konferencije, u Mađarskoj je došlo do promene vlasti. Tadašnji pridsidnik Mihalj Karolji je pri do vlast Beli Kunu vođi Mađarske komunističke partije. Ta vlast je trajala svega sto dana kada je srušena zajedničkom akcijom Francuske, Rumunije i Čehoslovačke koje su pomogle admiralu Miklošu Hortiju da sruši tzv. Mađarsku crvenu armiju. Admiral Horti je proglašen za kraljevskog regenta, a Mađarska za kraljevinu.

Sombor kao županijski centar bio je sedište brojnih državnih ustanova. Tu su veliki sud, finansijska uprava, okružna vojna komanda, uprava državnih monopola, ko i veći broj osnovnih i sridnjih škola.

Posle donošenja Vidovdanskog ustava 1921. g. administrativna podela države bila je na oblasti, a centar Bačke oblasti bio je Sombor.

Sombor je posli rata imo 8.000 stanovnika bunjevačke nacionalnosti. Borbu za nacionalni identitet su obogatili osnivanjem svoje nacionalne organizacije.

Bunjevci u Somboru, za razliku od onih u Subotici koji su još 70-tih godina 19. vika imali svoju „Pučku kasinu“ i održavali svoja prela, dugo su se tražili i preispitali. Oslanjali su se na mnogobrojan i sopstveni intelektualni kadar.

1921. g. dolazi do osnivanja „Bunjevačkog kola“. Ko osnivači pominju se Antun Bošnjak Tonika, pridsidnik, Josip Veselovski, advokat, Stipan Stolišić, službenik, Martin Čeljuska, dr Pavle Vujević, advokat, dr Toma Raič, advokat, Šima Firanj, Franja Marković, Josip Strilić, Franja Bošnjak, Josip Palić, Stipan Matarić, Stipan Vuković i dr. Osnivačka skupština je bila u prostorijama udruženja trgovaca „Lojd“ na uglu Zmaj Jovine. Danas je tu stambena zgrada.

Prvih godina u „Bunjevačkom kolu“ nije bilo podvojenosti. Svi su se držali zajedno. Sridište je bilo u današnjoj ulici Arsenija Čarnojevića. Ipak, nešto kasnije se osetio jaz između bogatijih i siromašnijih članova društva. U okviru društva 1924. g. se osniva i „Dobrotvorna zadruga Bunjevki“ koju pridvodi Julija Bošnjak, a osniva se i omladinska sekcija. Ko kulturni radnik u Kolu zapažen je i Ivan Kalčan, učitelj. 1934. g. u okviru društva kratko vrime izlazi list „Danica“ koju uređuje Bona Mandić.

„Bunjevačko kolo“ u Somboru postaje baza Bunjevačko-šokačke stranke koja učestvuje 1920. g. u izborima za Ustavotvornu skupštinu. U Somboru su radikali bili najjači i osvojili su 1.408 glasova, socijaldemokrati 940, bunjevačko-šokačka stranka 540, demokrate 192, a komunisti 150 glasova. Poslanik je bio pridsidnik „Kola“ Antun Bošnjak Tonika.

Od 1923. g. u „Kolu“ počinju priviranja kada se iz vojske vratio Antun Matarić, zemljoradnik iz Nenadića, koji je u Zagrebu bio u kontaktu sa vođstvom Hrvatske republikanske seljačke stranke, Stjepanom i Pavlom Radićem i Đurom Basarićekom. On je u okviru „Kola“ privukao brojne pristalice. Osnovna ideja im je bila da su somborski Bunjevci Hrvati i da se ne mogu odvajati od svog nacionalnog stabla. To doprinosi raslojavanju članstva i podile na tzv. „radikale“ pripadnike bunjevačko-šokačke stranke i Hrvate. Sukob se završio potpunom podilom u „Kolu“ koji je kulminirao kada Hrvati stvaraju posebnu organizaciju.

Na trgu ispred Gradske kuće 1925. g. zbor su održali rukovodioci tada već Hrvatske seljačke stranke, koji su pod pritiskom vlasti iz naziva izbrisali republikanska. Zboru prisustvuje oko 10.000 pristalica, a govorili su rukovodioci stranke Stjepan i Pavle Radić. To doprinosi jačanju stranke u Somboru i okolnim mestima.

U februaru iste godine su održani državni izbori za poslanike Narodne skupštine. Od 8250 građanina na izbore je izašlo 5621 birača. Radikali su dobili 2701 glasova, socijalisti (ne komunisti) 707 glasova, demokrate 630, radnici 436, Bunjevci 384, Mađari 376, Nemci 199 glasova. Te godine u Somboru je otvorena Poljoprivredna berza.

U „Bunjevačkom kolu“ i HSS-u članovi su uglavnom zemljoradnici, službenici, intelektualci, zanatlije i trgovci.

Radnici Bunjevci su bili okupljeni u sindikalne organizacije. Jedni su bili oprideljeni za komuniste, a drugi za socijaldemokrate. Socijaldemokrate grade „Zidarski dom“, a sridište komunisti je bilo na Vencu Petra Bojovića (kuća do Muzičke škole).

Već 1920. g. u KPJ je bilo Bunjevaca. Antun Beretić, zidar, Ivan Lemić, zidar, Pera Nikolić, mlinar, Matija Kuzman, železničar, Ivan Pozder, građevinski radnik, Ivan Čuvarđić, stolar. KPJ nije imala veliko članstvo. Procine iđu od 50 do 100. Uglavnom su članovi Mađari, Srbi i pomađareni Nemci.

U Socijaldemokratima su od Bunjevaca bili Đura Klepec, zidarski radnik i Nikola Paštrović, zidarski radnik. Njegova je zasluga da se pokrene izgradnja Zidarskog doma. Socijaldemokrate 1929. g. osnivaje Opći radnički sindikalni savez sa sedištem u Zagrebu. U Somboru su za pridsidnika i sekretara izabrani Bunjevci Antun Matarić, kamenorezac i Stipan Pašalić, firmopisac, a u upravnom odboru su Franja Marković Fera, stolar, Ivan Domić, krojač.

Zafaljujući tome kulturni život u Zidarskom domu je dobio na značaju. Organizuje se hor, priređivane su

pozorišne pridstave. Zidarski dom postaje stecište i drugi sindikalni organizacija.

KPJ je posli „Obznane“ od 29. decembra 1920. g. je stavljena van zakona. Zbog pokušaja atentata na kralja Aleksandra pohapšen je veliki broj komunista u ciljoj zemlji, a u Somboru su uhapšeni Bunjevci Antun Be-

retić, Vjekoslav Premuž, Ivan i Josip Kekezović, Ivan Mironicki i Josip Bogišić, ali su svi brzo pušteni.

Pucnji u Skupštini 20. juna 1928. g. kada je poslanik radikalne stranke Puniša Račić ubio lidere HSS braću Radić, Stjepana i Pavla i Đuru Basaričeka primorali su kralja Aleksandra da raspusti Narodnu skupšti-

nu, zabranjuje rad političkim strankama i sindikalnim udruženjima i 6. januara 1929. g. uvodi diktaturu.

**Arsen Mijatović,
profesor istorije**

(nastaviće se)

ČUVAJMO JEZIK BUNJEVACA

Bunjevci doneli odluku o standardu bunjevačkog jezika

Na svičanoj sidnici, povodom jednog od četiri praznika Bunjevaca, 23. februara 2018. godine usvojena je odluka o proglašenju standarda bunjevačkog jezika. Postoji razlika između standarda i standardizacije bunjevačkog jezika. Standard je nešto propisano za pravopisni i gramatički priručnik, na koji način Bunjevci treba da pišu u 21. viku u svim medijima, knjigama, beletristici, istakla je pridsidnica NSBNM dr Suzana Kujundžić Ostojić. Ona je istakla da su Bunjevci na ove prostore prija 330 godina došli u jednom broju pismeni, a prva knjiga na bunjevačkom jeziku štampana je u Rimu početkom 17. vika.

„Standardizacija jezika je proces koji traje i koji ćemo nastaviti. Ovaj poso smo uradili sami i to uglavnom Bunjevke. Kada govorimo o ričniku, prvi je izašao 1990. godine. Ponosna sam što smo ovaj poso završili i bitno je da smo ovaj poso uradili za naše učenike čiji udžbenici su napisani na ovom standardu. Jezik kao vrsta identifikacije u današnjem vrimenu svakoj zajednici bitan je i važan. Mi smo na ovaj način pokušali da svoju zajednicu stavimo u ravnopravan položaj sa drugim zajednicama“, rekla je pridsidnica NSBNM dr Suzana Kujundžić Ostojić.

Maternji jezik je kamen temeljac za očuvanje nacionalnog identiteta

svake nacionalne manjine, pa i Bunjevaca, reko je pridsidnik IO NSBNM Mirko Bajić. On je još jednom podvuko da tokom istorije Bunjevci su osporavani i asimilovani, a vrhunac se dogodio 1945. godine kada je dekretom Bunjencima zabranjeno da se izjašnjavaju ko Bunjevci.

„Jezik je tim činom pritvoren u salašarski jezik, kojim nije trebalo govoriti. Ukinute su sve škole koje su postojale na bunjevačkom jeziku, mogućnost veroispovesti na bunjevačkom jeziku... Nisu to procesi koji su pristali i ti procesi su prisutni i danas, ali na drukčiji način. Mi imamo svoj bunjevački jezik i imamo pravo da koristimo svoj maternji jezik, reko je pridsidnik IO NSBNM Mirko Bajić.

Prvi pridsidnik BNSBNM, Nikola Babić, koji je i pridsednik Odbora za standardizaciju bunjevačkog jezika kaže da ne može da viruje da je bilo potrebno 15 godina da se proglasi standard jezika. Babić je govorio da iza ovog posla stoji tim stručnjaka na čelu sa Suzanom Kujundžić Ostojić.

„Standardizacija srpskog jezika je trajala 40 godina, ona prva sa Vukom Karadžićem. Virujem da smo našli pravu miru i bitno je da mi znamo šta je ispravno. U odnosu na druge nacionalne savite smo u drugom rangu, jer nemamo jezik. Od 19. vika do danas se stalno bavimo istim stvarima, pravom na maternji jezik“, kaže Kujundžić Ostojić.

Priručnik za gramatiku i pravopis i ričnik trebalo bi da se istampaju do kra-

ja godine. Za pripremu ovog izuzetno bitnog dokumenta za Bunjevce nekoliko godina su se vršila terenska istraživanja, praćene su najčešće jezičke pojave, prija svega, ikavica koja je dobro očuvana, glagolski, imenski nastavci i kako se koriste padeži.

„Ovo je bio pionirski poso. Ko prvo što se tiče službenog jezika ne bi trenutno bila dobra solucija i u ovom trenutku nećemo tražiti cilovitu nastavu na bunjevačkom jeziku. Triba da napišemo istoriju Bunjevaca i često nam se kroz istoriju dešavalo da o nama pišu drugi, sada je došlo vrime da pišemo mi sami“, zaključuje Suzana Kujundžić Ostojić.

Prvi statut grada Subotica napisan na Bunjevačkom

Svakih 14 dana nestaje jedan jezik. Gotovo polovina od približno 7000 jezika na planeti virovatno će nestat do početka slidećeg vika, jel mnoge zajednice priferiraju engleski, mandarinski ili španski u odnosu na materinski jezik.

Osnova za preživljavanje jezika je da se prinosi dicit, da ima institucionalnu podršku, svoje pismo, da se niguje u školama, medijima. U Srbiji postoji više od 30 etničkih zajednica koje govore svoj vlastiti jezik, a službeni su 11 manjinskih jezika. Oko 70.000 dice u Srbiji obrazuje se na osam manjinskih jezika. Stoga se danas triba podsiti zašto bismo održali i očuvali govor Bunjevaca, odnosno jezik ko najvažniju osobinu Bunjevačkog identiteta.

Bunjevački jezik je bio u službenoj upotrebi u 18. viku (prvi je Statut grada Subotice napisan na bunjevačkom).

Jezik je osnovni element kulture i brez njegovog očuvanja i dodatnog učvršćivanja kroz istraživanja nije moguće osigurati kontinuitet opstanka bunjevačke nacionalne manjine.

Da podsitimo, svrha Europske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima, je razvoj i češća upotreba jezika koji se govore na evropskom kontinentu, brez obzira na njihov službeni status, odnosno, jezike koji su na ograničenom području ili koji su nasliede određene manjine koja je koncentrisana na određenoj teritoriji. U dokumentu se ko temeljno načelo istiće zaštita istorijskih, regionalnih i manjinskih jezika u Evropi, pravo upo-

tribe tih jezika u javnoj komunikaciji i očuvanje kulturne raznolikosti.

Maternji jezik se slavi na svitu od 1999. godine kako bi promoviso jezičnu i kulturnu raznolikost, ko i višejezičnost.

Budućnost jezika zavisi od nekoliko činilaca: rasprostranjenosti jezika, broja govornika koji se tim jezikom aktivno služe, normiranosti, položaja jezika tj. odnosa prema jeziku, zastupljenosti jezika u medijima i obrazovanju. U uslovima kada je maternji jezik i manjinski, veoma je važno da se u zajednici razvija svist o potrebi očuvanja jezika. Naročito je značajno da se izgradi pozitivan stav prema jeziku, obezbedi njegova zastupljenost u medijima, te uključi u obrazovni sistem. U bilingvalnim zajednicama

uvođenje manjinskog jezika u škole može biti riješeno na nekoliko načina: cilokupna nastava izvodi se na manjinskom jeziku, nastava određenih predmeta se izvodi na manjinskom jeziku, ili se samo nastava jednog predmeta izvodi na manjinskom jeziku. Uticaj škole na očuvanju maternjeg jezika je značajan jel ga prati određen „generacijski prinos“ – dica koja se vaspitavaju i uče na svom maternjem jeziku ujedno su i čuvari jezika jel će nastojati da ga sačuvaje, kada jednog dana i sami postanu roditelji, za svoju dicu. Maternji jezik pridstavlja bogatstvo u koje je utkano cilokupno iskustvo, znanje i kultura jednog naroda, a očuvanje maternjeg jezika je imperativ opstanka malih zajednica.

Sandra Iršević

OTIĆI EL OSTATI

Side dva prijatelja u kafiću i dođe im tako i oni počnu da divane o odlasku u inostranstvo. Ništa čudno u tome nije bilo jel ionako svi o tome razmišljaje. Ko još nije poželio da ode u Nemačku el u Austriju, možda u Švedsku el u niku drugu obećanu zemlju.

- Jal, Nikola, jesil razmišljo da odeš odavde?

- Nisam, Marko.

- Kako nisi, pa ti ne vidiš da svi idu digod di je veća plata.

- Znam, ai nije sve u novcima.

Nikola mu je tiho odgovorio, a pogled mu se zaustavio na dvoje mladih koji su sidili zagrljeni nedaleko od nji. Razumio je Marko taj njegov pogled, pa koga još odlazak raduje.

- Di si planiro da odeš? - započne razgovor Nikola.

- Razmišljo sam da odem u Beč, al ne bi sam, u društvu je lakše..... A da pođeš ti sa mnom.

Nikola je još uvik posmatro ono dvoje mladi, radovala ga je pomiso da međ ljudima još postoji ljubav.

- Nikola, jel me čuješ?

- Čujem te, Marko, ne viči. Reko sam ti ne razmišljam o odlasku. Ne mogu ja da živim brez svog naroda, kakav god da je. Pogledaj ono dvoje mladi, zar oni nisu dovoljan razlog da ostanem.

- Borame, ti si poludio, kaki mladi, kaki narod. Vidiš li ti da se ode teško živi.

- Vidim, a mi smo naši. Istina, da se više poštivamo, da smo kulturniji i vridniji lakše bi nam bilo, a ovako se malo patimo.

Iznenaden, Marko je poviko

- Ja tebe i dalje ne razumim, ti ko da si se naio bunike! Ti si prava kukavica, znam ja tebe, bojiš se promina!

- Marko, ti me ne razumiš jel ti samo na novce misliš. Di je tu život, podsicam te da je on najvridnije što čovik ima.

- Ja ti baš o tome i sve vrime divanim, ako želiš da upoznaš život tribaje ti novci.

- Novci, kažeš novci. Ne kažem ja da se brez nji može, a znaš li ti

koliko vridi samo jedan pogled na baćine uzarane njive u jesen, el na žitna polja u kojima se njišu bulke i nežno miluju klasove. Pa naše pisme dok žanjemo, namirujemo stoku, dok se radujemo onom što nam je zemlja dala. Možel se to, Marko, platit tvojim novcima..... Nisam završio. Voliš li, ti Marko, majkinu čorbu, lakumiće i pogaču sa makom?

- Volim, al kake to veze ima sa mojom pričom..

- Ima, ima, kako da nema. Tamo di ti ideš toga nema, svati toga nema.

- Ima i tamo nečeg dobrog.

- Možda ima, al nema našeg života, a to je ono što meni triba..... Moraćeš da ideš sam.

- Ne mogu da virujem di nas je odvela ova priča!

- Virovo ti ili ne, al ja ne idem.

- Ne znaš šta propuštaš.

- Možda, al isto tako znam da želim u životu da budem srićan, a osićam da je moja srića tu..... Srićan ti put.

Jadranka Tikvicki

IZLOŽBA UMITNOSTI U TEHNIKI SLAME U ČAST „DANA DUŽIJANCE“

Da li su pridmeti i slike od slame umitnost?

U prostorijama Bunjevačke matice u utorak, 7. avgusta 2018. godine otvorena je izložba umitnosti u tehnici slame pod nazivom „U čast Dana Dužijance“. Izložbu je otvorio likovni kritičar Mile Tasić.

Na severu Srbije, u Subotici i Somboru i njenoj okolini, narodna umitnost je podignuta na visok nivo. Vridne ruke žena mahom sa sela, od pšenice, raži, slame stvaraju pridmete i slike izrađene u tehnici slame koje pripadaju naivnoj umetnosti. Umešnim prstima, slamarke izrađuju perlice, nakit, pridmete, ali i slike od slame.

“Slama je dar prirode, snaga ravnice, hrana žitnice, rad i molitva, blagoslov Boga, svičanost Dužijance. Slama obuhvata dalekim i mirnim pogledom ravnicu, koja čini život ovog podnevlja, viru, kulturu, običaje, istoriju, turizam, zajednicu i porod-

icu”, kaže čuvena umitnica u izradi pridmeta od slame iz Subotice, Ivana Dulić, koja je porid svoji šest pridmeta od slame, prikazala i perlicu iz 1989. godine, koju je izradila, rodonačelnica ove umetnosti, Kata Rogić.

Likovni kritičar Mile Tasić je istakao da je Ivana Dulić napravila iskorak u slamarstvu koji je tradicija na prostoru severa Bačke.

“Ono što čini ovu postavku posebno značajnu jeste i priča koja stoji iza svake slike izrađene u slami. To su slike koje Ivana Dulić kreira i stvara na osoben način. Te slike su posebne i ne predstavljaju pusto preslikavanje okoline, enterijera...Njena tehnika će se tek istraživati u istoriji umetnosti i etnologiji”, rekao je likovni kritičar Mile Tasić.

Tasić se osvrnio i na značaj samih perlica ocinjujući da se na svadbama ne treba kititi veštačkom cvičem, nego

mož i perlicama od slame, jer je rič o prirodnom materijalu.

Umitnica u tehnici slame, Ivana Dulić kaže da čim počne nova godina ona krene da izrađuje pridmete i slike od slame.

“Ove godine sam napravila četiri velike slike za Dužijancu. To mi je ušlo u krv i svaka slika ima svoju priču i nosi poruku za neke druge generacije koje dolaze iza nas. Mislim da bi bilo lipo da se ovo nastavi, sa nikom školom. Perlice su se radile još 1911. godine, negde 1936. godine bile su sa cvetićima, a danas su perlice više ukras lita”, kaže Ivana Dulić.

Počasní pridsidnik Bunjevačke matice Ivan Sedlak pozdravio je pridsidnicu Nacionalnog saveta Bunjevačke nacionalne manjine dr Suzanu Kujundžić Ostojić, potpridsidnika UG “Bunjevačkog kola”, Aleksandra Bošnjaka i druge prisutne.

“Posibno smo ponosni na izložbu jer ona nije obična izložba u tehnici slame, neg izložba umitničkog stvaralaštva u ovoj tehnici. Svaka od

ovih slika ima svoju priču, dubinu i poglid. Kroz izložbu vidimo kakav nam je bio život, običaji i tradicija”, kaže Sedlak.

Čuveni bunjevački pisnik Geza Babijanović odrecitovo je pismu “Boginja žita”.

B.M.

OBILUŽEN JEDAN OD ČETIRI NACIONALNA PRAZNIKA BUNJEVAČA: DAN DUŽIJANCE

Intoniranjem himne „Bože pravde“ i bunjevačke svičane pisme „Podvikuje bunjevačka vila“, počela je u Velikoj vićnici Gradske kuće svičana akademija kojom je bunjevačka nacionalna manjina obeležila „Dan Dužijance“, jedan od četiri nacionalna praznika Bunjevaca. Kruv od novog žita pridsidnici Bunjevačkog nacionalnog saveta, Suzani Kujundžić Ostojić, pridali su bandašica Jovana Vidaković i bandaš Mario Vojnić Hajduk, članovi Kulturno-umetničkog društva železničara „Bratstvo“, iz Subotice.

Kad su se naši prici krenili u ove prostore, nisu puno tog mogli poneti sa sobom, ali su ponili svoje običaje, jezik i viru – sve što je najsvitije svakom narodu, kazala je, tim povodom, pridsidnica Nacionalnog saveta bu-

njevačke nacionalne manjine Suzana Kujundžić Ostojić.

– I čuvali smo to, tri vika, koliko smo tu, sa tim postali drugačiji od ostalih i pripoznatljivi svima drugima. Nije to uvek bilo ni jednostavno, ni lako, a nije ni danas. Običaji se čuvaju kroz mlade naraštaje, ali i maternji jezik. Bunjevački govor tokom ovih 11 godina, koliko ga dica uče u školama, pohađalo je na hiljade đaka. Kruv od novog žita, koji smo večeras dobili, sastavljen je od mnoštva zrna, puno rada, strepnje za kišu i sunce – istakla je, između ostalog, Suzana Kujundžić Ostojić.

Gradonačelnik Subotice Bogdan Laban rekao je da je „Dužijanča“ ogledalo Subotice, zapis i putokaz, virodostojni svidok vrimena i dobronamerni glasnik budućnosti koji

nam ukazuje da je od neprocenjive važnosti za sve nas da naslede pridaka bude sačuvano za slavu i dobrobit generacija koje dolaze.

– Šta je simbolička snaga “Dužijance” koja predstavlja neodvojivi deo Bunjevačkog bića? Sreća, blagostanje i napredak svakog čoveka, svakog deteta, svake porodice. Svih Subotičana. Bunjevci, smatrao je Jovan Erdeljanović, veruju da se u poslednjim otkosima, od kojih se plete venac, krije duh žita – naglasio je gradonačelnik Laban.

Ne možemo, dodao je, da zaboravimo činjenicu da su Bunjevci više od tri veka u venac današnjice ugrađivali svoje biće, da su bili tvrd i pouzdan oslonac u svim vremenima i da su to bili i pre 100 godina kada je na Velikoj narodnoj skupština

Srba, Bunjevaca i ostalih Slovena doneta odluka o prisajedinjenju Bačke, Banata i Srema Srbiji.

– Ceneći napore naših predaka, i nade naše dece, moramo da se postaramo da zajedništvo, ljubav, poštovanje identiteta i uvažavanje posebnosti ostanu temelj naše sutrašnjice i prosperiteta našeg grada. Fundamentalni princip na kom počiva Subotica. Njen temelj i krov. Put je težak i dug. Ali ako zajedno istrajemo, naš zajednički cilj biće ostvaren – poručio je gradonačelnik Laban.

Prisutnima u Velikoj vićnici obra-

tili su se i potprididnik Pokrajinske vlade i pokrajinski sekretar za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine - nacionalne zajednice, Mihalj Njilaš, i državni sekretar u Ministarstvu državne uprave i lokalne samouprave, Ivan Bošnjak, dok je o „Dužijanci“ u prosviti govorila prididnica Odbora za obrazovanje u Nacionalnom savetu bunjevačke nacionalne manjine, Mirjana Savanov.

Obeležavanje „Dana Dužijance“ počelo je danas, svičanom povorkom koja je krenula ispid „Bunjevačke matice“ da bi, posle šetnje subotičkim korzoom, stigla do Trga slobode, di je

odigrano „Veliko bunjevačko kolo“.

Prididnica Bunjevačkog nacionalnog saveta Suzana Kujundžić Ostojić je, kako nalaže tradicija, položila vinac ispid biste Blaška Rajića koji je svojim delovanjem ko sveštenik, književnik, rodoljub i patriota, ostavio dubok trag u životu Bunjevaca.

Nacionalni praznik bunjevačke nacionalne manjine, „Dan Dužijance“, obeležava se na Veliku Gospojinu, 15. avgusta.

Izvor: subotica.rs
fotografije: subotica.com

KROZ PENDŽERE VITAR FIJUČE

*Oronula prošlost
pritisla salaš.
Drač ćuti.*

*Napukli zidovi
izlaske broje,
u krošnjama tice
pivaju uspavanke.*

*Muškatle u korovu.
Paukovi sobama gospodare.
Vitrovi fijuču
kroz pendžere razbijene.*

Ni pulina da zalaje.

*Nestala prela i pisme,
u sumrak samoća zatvara vrata
zarasla staza do oronulog đerma,
koji drima.*

*Raspršile uspomene
koje su ostale od mene,
bol razdire vrime,
rasipa dušu
i lad prošlosti na salašu.*

STIPAN ŠARČEVIĆ

PENDŽER

*Kraj pendžera lipa Kata,
otvorila dobro oči,
dal će opet ovim putom,
lipi Graco proći.
Iđe vrime, sati, dani
više i ne broji,
samo tužna zamišljena,
kraj pendžera stoji.
Svituje je stara nana,
nemoj, Kate, biti luda,
takog momka kao Graca,
možeš naći svuda.
Ta nemojte mila nane,
svitovati mene,
samo njega mlada ljubim
za njim moje srce vene.*

GEZA BABIJANOVIĆ

DUGA NOĆ

*Ponoć je tija i zvizde sjaje,
na nebu vidi Misesec se mlad,
još digod gladni psi zavijaju,
al već je zaspo taj stari grad.*

*Snig je pokrio krovove kuća.
U bilom plaštu sav je moj jad.
Još dugo ima do svanuća,
pa ne znam di bi pošo sad.*

*Samo sam stranac u ovom gradu,
jednom sam davno ja bio ode.
Tad sam upozno divojku mladu.
Ponovo put me donio dovde.*

*Jutro najavljuje svoj dolazak,
sa neba pobigo Misesec je žut.
Bliži se moj poslidnji odlazak,
ode me više neće nanet put.*

MARKO MARJANUŠIĆ

PUT DO NOVOG KRUVA

*Dok pogled diže nebeskom svodu
bandaš izusti: „Bože pomozi“,
kad šešir spušti zamane kosom
za njim se nižu prvi otkosi.*

*Bandašica prostire uža
i na nji slaže rukovet žita*

*za njom risari i risaruše
rasuti njivom po parovima.*

*Sunce prži, ni daška vitra,
znoj kapa s čela, odmora nema
samo da se litina skinie
strepe od ampe, boje se leda.*

*Litnji dan krade sate od noći
pa mu ne možeš sagledat kraja
đuge se prazne još istog trenu
kad vodonoša stigne s bunara.*

*Za njima će ostat krstine
kad krenu kasno umorni, znojni
na ramenu kosa el kuka
bridiće ruke, žariće osi.*

*Vratiće se u zoru ranu
za vlage isplest kamaru uža,
mukotrpan je put do somuna
zato mu, valjda, korica tvrda.*

*Risarska želja – poslidnji otkos
za dužijancu isplešće krunu
i proslavit svršetak risa
zafalni Bogu na novom kruvu.*

GABRIJELA DIKLIĆ

IZBORI ZA SAVETE NACIONALNIH MANJINA Prva izborna lista „Bunjevci zajedno”

Proglašena je prva izborna lista „Bunjevci zajedno”, koju je 24. avgusta 2018. godine, podnela Grupa birača - Bunjevci, za neposredne izbore za članove Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine, raspisane za 4. novembar 2018. godine.

Pridlagači liste „Bunjevci zajedno” su: **dr Suzana Kujundžić Ostojić, Mirko Bajić, Veljko Vojnić, Branko Pokornić i Nikola Babić.**

Ovim povodom u sali Otvorenog univerziteta, u sridu, održana je konferencija za novinare na kojoj je ova lista i predstavljena.

Mirko Bajić jedan od pridlagača

osvrnio se na prithodne izbore kada je u izbornoj trci učestvovalo čak devet lista: „**Lista nije politička, a osnovni cilj njenog formiranja je da se ostvare svi interesi Bunjevaca**“, kazao je Bajić.

Aktuelna pridsidnica Nacionalnog savita Bunjevaca **dr Suzana Kujundžić Ostojić** osvrnila se na ono učinjeno u prithodnom periodu, u domenu standardizacije jezika, kulture, obrazovanja i informisanja: „**Ja smatram da je u proteklim godinama dat maksimum. Najveći uspih je to što ovde sidimo svi zajedno.**“

„**Uspih koji je postignut u ovim oblastima, govori o radu i zalaganju članova Nacionalnog savita koji čine listu „Bunjevci zajedno”**” - smatra i **Veljko Vojnić**, jedan od pridlagača liste, ispred „Bunjevačke matice“.

Listu su podržali i **Nikola Babić i Branko Pokornić**, koji su pozvali sve Bunjevce da izađu na izbore i glasaju za ljude od koji, kako su kazali, ima mnogo očekivanja da će postić ono što je i zacrtano u prithodnom periodu, a tiče se prava i interesa svi Bunjevaca.

K.S.

izvor: Bunjevci.net

TERESKINA SUDBINA

Kad je čeljade mlado onda mu je sve lipo i ne mari tušta za svit oko sebe. Za mladosti je čeljade buntovno, ne mari se za mladosti čeljade ni s rogatim bosti što svit kaže.

Janika i Cila su imali sina Antuna i ćer Teresku. Bać Janika je uvijek kazo:

„Dico moja, kad se budnete udavali i ženili ja ne marim ako ćete sebi uzimat najgore na svitu samo nek vama budne dobro.“

Mater Cila nije volila kad joj ćer ide sama sa drugaricama na bal neg je uvijek dvi godine mlađeg sina Antuna tirala da ide sa sestrom i da dobro pazi šta sestra radi i sa kime je na balu.

„Antune, s kime je Tereska bila na balu?“ - uvijek je mater Cila ispitivala Antuna.

„Nane, bila je sa Dinkom, plesali su nji dvoje i on ju je i kući dopratijo.“

Crvenilo je obuzelo snaš Cilino lice, bila je sva zajapurena i bisna jedva je čekala da joj se ćer pojavi s pece.

„Jal? Ti divojko? S kime si bila noćas na balu?“

„Pa sa drugaricama bože mama“

„Aha, kako da ne ! A onaj Dinko?“

„A mama, pa on je samo drug“

„Nema tu druga, neću više da čujem ni blizo Dinka da si bila! -Jel jasno?“

„Jasno, mama, kako Vi kažete“

Tri miseca nije Tereska nigdi išla, zabranila joj mama Cila. Antun je išo tako kojdi al uvijek sam. Drugarice Tereskine su ga zafrkavale, a on je samo ćutijo i prozvali

su ga mamac.

Dok je bila kod kuće bać Antunu se otelila jedna krava, a druga je ostala jalova i došli su natkupci dvojca ko zna odkaleg i oma isplatili kravu, utovarili i očli. Posli tog su došli jedan dan i nudili bać Antunu teladi jeftino. Tu padne pogodba, ovaj stariji što je šoferiro i plaćo osto unutra, a onaj drugi što se zvao Mile on je usto i kazo da ga što god leđa bolu i da mora otić malo šetati. Niga je dugo bilo, kad su se ovi rastrčali da ga nađu nije bilo ni Tereske.

Mile i Tereska su zajedno pobigli ko zna di i ni njim bilo ni traiga ni glasa. Samo je jedan dan stiglo pismo od Tereske da se udala i da čeka dite sa Miletom i da je ne tražidu jel doće ona i sama.

Prošo tu jedan komad i veli Antun baći i materi da on zna di je Tereska al da tamo neće ići jel je to tamo di je Tereska uskočila zdravo gadno selo i da je svit oma spreman nožom čovika izbost za makar-šta.

Jedno večer bać Janika i Cila side napolju, ona štrika a Antun njim sin viksa cipele i čizme. U tim čuju niku trumbetu sa kola i niku skiku.

Nisu dobro ni glave odigli a ono njeva Tereska biži i na rukama u dunjici nosi dite. Za njom u koli čovik joj Mile i više.

„Ma sve ću Vas istrenčirati ko svinje, đubrad jedna!“

Tereska utrčala u ambetuš, baćo i mater poustajali, a Mile iskočijo iz kola pa s nikom lovačkom puškom pa med nji ovi se skamenili i gurnedu Teresku s ditetom unutra i stanu na vrata.

Dok su oni gledali u Mileta, dite je unutra plakalo dok je mater ga tišila, odjedared padne Mile ku pokošen .

Pao je na leđa puška mu ostala u ruki al mu je jednom nogom na prsima stojo Antun a u rukama mu vile i prislonijo ji Miletu na grkljan i više - „Oma zovite miliciju“. Tute se oma stvorili redari, odveli i Mileta i Antuna. Uglavnom Antuna puštidu oma, a Mile ostane unutra.

Vrati se Antun kući, a mater na njega da je sestra mu nikaka i da je najobičnija fuksa al i da mož ić s ditetom di oće njoj ne triba.

Tu se Antun ukopo i veli - „Ako ide moja sela idem i ja, nane.“

„A ne rankuše moj ti moraš ostati. Pa ko će zemlju nam raditi?“ -veli mama Cila.

„Ako Vam samo za to tribam onda s bogom! Tereska daj dite i idemo“ - veli Antun sestri. Ova se spopadne i krene. Al skoči bać Janika i veli - „Dico moja stanite. Nikud vi ne idete nek ide onaj kome je ova kuća tisna. Cila!!! Boga ti tvog nikakog, pa dicu ćeš nam pouništavat! Prvo ti se nije sviđo Dinko, a deran redovan a ne ku ovaj netribaš Mile kome su samo novci u glavi. Vidi ded pogledaj kako nam je istuko dite!“

Tu mater Cila učuti sagne glavu i posli par sati kaže - „Nisam se tribala mišati i izvinite svi a Bog ako mož nek mi oprostite jel nisam se tribala mišati. Ja sad vidim da je meni Tereska iz inata očla za Mileta iako je volila Dinka al nije mogla to zbog mene, zato, dico, oprostite mi i vi.“

Tomislav Mačković

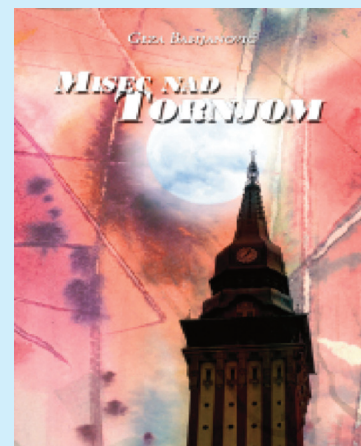
1.000 dinara

500 dinara

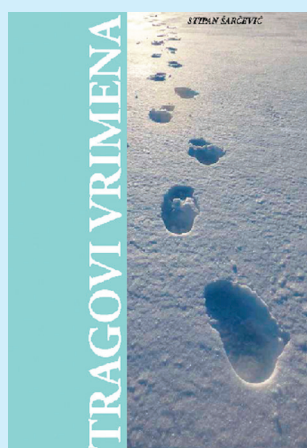
2.000 dinara

350 dinara

350 dinara

350 dinara

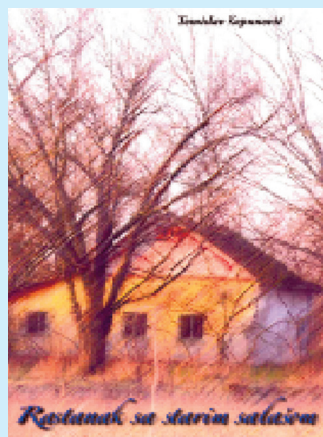
600 dinara

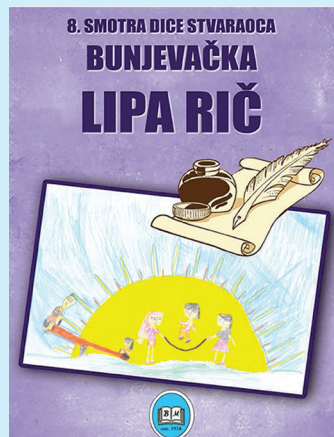
300 dinara

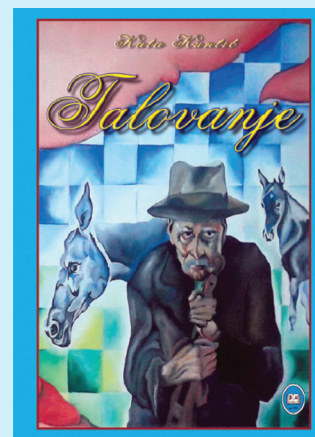
200 dinara

300 dinara

200 dinara

500 dinara

OSTALA IZDANJA

“Put nade” - Ivan Bašić Palković Didan - 150 dinara

“Istinu tražim” - Ivan Bašić Palković Didan - 150 dinara

“Dida pripovidaj mi” - Ivan Bašić Palković Didan - 300 dinara

“Ispod starog bagremara” - Geza Babijanović - 250 dinara

“Horske kompozicije” - Bela Tikvicki - 150 dinara

“Istorija Bunjevaca, Šokaca i bosanskih franjevaca” - p. Bernandin Unyi OPM. - 500 dinara

Суботица
Szabadka
Subotica

Покрајински секретаријат
за културу, јавно информисање
и односе с верским заједницама

IZ PORODIČNOG ALBUMA MARKA MARJANUŠIĆA

